

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ

На правах рукапісу  
УДК 811.161.3

**Чайка**  
**Наталля Уладзіміраўна**

**ТЫПАЛОГІЯ  
КАНСТРУКЦЫЙ З ЭЛІМЕНТАМ ДЗЕЯСЛОВА  
Ў СІНТАКСІЧНАЙ СІСТЭМЕ СУЧАСНАЙ  
БЕЛАРУСКАЙ ЛІТЭРАТУРНАЙ МОВЫ  
(НА МАТЭРЫЯЛЕ МАСТАЦКІХ І  
ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫХ ТВОРАЎ)**

*ДАДАТКІ*

Навуковы кансультант  
доктар філалагічных навук  
прафесар Н.Ю. Паўлоўская

Мінск, 2015

## ЗМЕСТ

|                                                                                                         |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Дадатак А. Кампаненты семантычнай структуры канструкцый з эліпсісам дзеяслова.....</b>               | <b>3</b>   |
| <b>Дадатак Б. Прадуктыўнасць мадэлей канструкцый з эліпсісам дзеяслова .....</b>                        | <b>9</b>   |
| Б.1. Дынамічна-лакатыўны тып.....                                                                       | 10         |
| Б.2. Экзистэнцыяльна-лакатыўны тып.....                                                                 | 22         |
| Б.3. Акцыянальныя тыпы .....                                                                            | 26         |
| Б.4. Лакатыўна-пацыентыўны тып.....                                                                     | 37         |
| Б.5. Акцыянальна-дэлібератыўны тып.....                                                                 | 41         |
| Б.6. Статальны тып.....                                                                                 | 45         |
| Б.7. Экзистэнцыяльна-тэмпаральны тып .....                                                              | 47         |
| Б.8. Рэляцыйны тып .....                                                                                | 49         |
| <b>Дадатак В. Частотнасць структурных тыпаў канструкцый з эліпсісам дзеяслова .....</b>                 | <b>51</b>  |
| В.1. Поліпрэдыкатыўны тып .....                                                                         | 52         |
| В.2. Звышфразавы тып: самастойныя сінтаксічныя адзінкі ў структуры<br>звышфразовага адзінства .....     | 63         |
| В.3. Звышфразавы тып: эліптычныя і парцэляваныя<br>канструкцыі ў структуры звышфразовага адзінства..... | 76         |
| В.4. Ускладнена-паратаксічны тып .....                                                                  | 84         |
| В.5. Ускладнена-паўпрэдыкатыўны тып .....                                                               | 89         |
| В.5.1. Эліптычныя канструкцыі з адасобленымі азначэннямі.....                                           | 89         |
| В.5.2. Эліптычныя канструкцыі з адасобленымі акалічнасцямі .....                                        | 91         |
| В.6. Ускладнена-паўаўнальны тып.....                                                                    | 94         |
| В.7. Ускладнена-дэлучальны тып.....                                                                     | 96         |
| В.8. Ускладнена-паратаксічны тып .....                                                                  | 98         |
| В.8.1. Ускладнена-інтрадуктыўны тып (з устаўнымі канструкцыямі) .....                                   | 98         |
| В.8.2. Ускладнена-інтрадуктыўны тып (са звароткамі).....                                                | 101        |
| <b>Дадатак Г. Кампенсаторныя семантычныя кампаненты ў канструкцыях з эліпсісам дзеяслова .....</b>      | <b>103</b> |
| Г.1. Дынамічна-лакатыўны тып.....                                                                       | 104        |
| Г.2. Акцыянальныя тыпы .....                                                                            | 110        |
| Г.3. Лакатыўна-пацыентыўны тып.....                                                                     | 120        |
| Г.4. Акцыянальна-дэлібератыўны тып.....                                                                 | 122        |
| Г.5. Экзистэнцыяльна-лакатыўны тып.....                                                                 | 125        |
| Г.6. Статальны тып.....                                                                                 | 128        |
| Г.7. Экзистэнцыяльна-тэмпаральны тып .....                                                              | 130        |
| Г.8. Рэляцыйны тып .....                                                                                | 132        |

|                                                                                                         |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Дадатак Д. Функцыянаванне канструкцый з эліпісам дзеяслова .....</b>                                 | <b>134</b> |
| Д.1. Выражэнне прэдыкатыўных катэгорый у канструкцыях з эліпісам дзеяслова .....                        | 135        |
| <i>Д.1.1. Выражэнне катэгорыі тэмпаральнасці .....</i>                                                  | <i>135</i> |
| <i>Д.1.2. Выражэнне катэгорыі мадальнасці .....</i>                                                     | <i>142</i> |
| <i>Д.1.3. Выражэнне катэгорыі персанальнасці .....</i>                                                  | <i>149</i> |
| Д.2. Канструкцыйная поліфункцыянальнасць сінтаксем у парадыгме структурна-сінтаксічных мадыфікацый..... | 155        |
| <i>Д.2.1. Канструкцыйна-трансфармацыйныя фактары поліфункцыянальнасці сінтаксем .....</i>               | <i>155</i> |
| <i>Д.2.2. Канструкцыйна-катэгарыяльныя фактары поліфункцыянальнасці сінтаксем .....</i>                 | <i>166</i> |
| <i>Д.2.3. Логіка-сэмантычныя фактары поліфункцыянальнасці сінтаксем..</i>                               | <i>174</i> |
| <b>Дадатак Е. Акт аб укараненні.....</b>                                                                | <b>177</b> |

**В.3. ЗВЫШФРАЗЫ ТЫП:  
ЭЛПТЫЧНЫЯ І ПАРЦЭЛЯВАННЯ КАНСТРУКЦЫІ  
Ў СТРУКТУРЫ ЗВЫШФРАЗЫ ТА АДЗІНСТВА**

| Характарыстыка структурнага кампанента      | Сінтаксічная сувязь      | Сінтаксічныя адносіны | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------------------------------------------|--------------------------|-----------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Парцэляваны выказнік (далучальна-аднародны) | Далучальна-паратаксічная | Адначасовасці         | Злучнік і              | 23                 | 10 %                  | Гэты дзень на рацэ. Са спінігам – уніз па плыні, да краю пушчы. Печаная ў прысаку, папершабытнаму смачная шчупачына... Вечар. Барвовае сонца – над лесам. <b>І павольна садзіцца за далягляд</b> (Я. Брыль)                                                                                                                                                                                                                        |
|                                             |                          |                       | Бяззлучнікавы спосаб   | 9                  | 9 %                   | Адзін такі «баравік» – на самым краёчку крутога берага. <b>Засох.</b> Здалёк сівеецца, як штосьці незвычайнае (Я. Брыль)                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|                                             |                          | Паслядоўнасці         | Злучнік і              | 28                 | 13 %                  | Ваня, прыехаўшы на выхадныя з Мінска, спачатку ў аднаго, потым у другога. Перабачыўся. <b>І ў прочкі</b> (Г. Багданава);<br>Нарэшце зводдаль заўважае // Яна шчасліўца...<br><b>// І хутчэй // З душной крыўдай да яго</b> (А. Бачыла);<br>Ад нечаканасці Яўхім // Спачатку здзервянеў зусім. <b>// І потым – куляй з будана</b> (А. Грачанікаў);<br>Жоўтая восень. Пад ботамі шуршыць залатое лісце. Барвовыя фарбы перамешваюцца |

Працяг табліцы

| Характарыстыка структурнага кампанента                | Сінтаксічная сувязь      | Сінтаксічныя адносіны | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------|--------------------------|-----------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                       |                          |                       |                        |                    |                       | Зрэжывай зелянінай. Далёка ў полі – абоз. <b>І час ад часу спыняецца</b> (Я. Брыль)                                                                                                                                    |
|                                                       | Далучальна-паратаксічная | Супастаўляльныя       | Злучнік <i>але</i>     | 37                 | 17 %                  | Іван і Сямён – ні слова. <b>Але адзін аднаго разумелі</b> (ЛіМ)                                                                                                                                                        |
|                                                       |                          | Неадпаведнасці        | Злучнік <i>аднак</i>   | 25                 | 11 %                  | Вартавы доўга – у начную цемру. <b>Аднак нічога не заўважыў</b> (Б. Пятровіч)                                                                                                                                          |
|                                                       |                          | Выніковыя             | Злучнік <i>і</i>       | 23                 | 11 %                  | Сувязныя ўсю ноч – па глухіх лясных сцяжынках. <b>І знайшлі партызан, хоць і не адразу</b> («Чырвоная змена»)                                                                                                          |
| Эліпсіс у сказе і парцэляванай канструкцыі адначасова | Далучальна-паратаксічная | Адначасовасці         | Бязлучнікавы           | 29                 | 13 %                  | – Я табе – і дошкі, і шыфер. Жонку ў санаторый (А. Дзялендзік)                                                                                                                                                         |
|                                                       |                          | Паслядоўнасці         | Злучнік <i>і</i>       | 35                 | 16 %                  | – Мне таксама – міліцыянер Шабета, – уступіў у гаворку Васіль, як бы паказваючы гэтым, што прыстае да кампаніі. – <b>І ў кутузку!</b> (І. Мележ); – На першую зарплату – веласіпед. <b>І на фермах</b> (А. Дзялендзік) |
| Усяго                                                 |                          |                       |                        | 219                | 100 %                 |                                                                                                                                                                                                                        |
| Парцэляваныя дзейнікі                                 | Далучальна-паратаксічная | Паслядоўнасці         | Злучнік <i>і</i>       | 12                 |                       | У рэдкім лесе – заліты сонцам напартнік. <b>І белаваты маліннік</b> (Я. Брыль);                                                                                                                                        |

| Характарыстыка структурнага кампанента            | Сінтаксічная сувязь      | Сінтаксічныя адносіны | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|---------------------------------------------------|--------------------------|-----------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| (далучальна-аднародныя)                           |                          |                       |                        |                    |                       | <p>Зсё тут на рэнтгене... <b>Пералом...</b><br/>(І. Багданава);</p> <p><i>О, Божа! Колькі тут народу! <b>І тых, каму няма і году...</b> Далей – // <b>Вайскоўцы, ветэраны, // Службоўцы і той-сёй з сялян, // З букетам кветак – закаханы, // І з кульбаю – замежны пан</b></i> (А. Грачанікаў)</p>                                                                                                                                                  |
| Парцэляваная акалічнасць (далучальная залежнасць) | Далучальна-гіпатаксічная | Прасторавыя           | Бяззлучнікавыя         | 43                 | 31 %                  | <p><i>Заўтра – бацькавы браты і сёстры. <b>З Львова, Харкава</b></i> (Г. Багданава);</p> <p><i>Толькі макі... І раптам – сцяной воі, ворагі. <b>Дзіды да неба. З таго боку. З другога. За ёй. Вой за воем – жывая сцяна</b></i> (Т. Бондар);</p> <p><i>Яно і праўда, і ўвосень, і ў лето – як арыштанты якія. <b>Ні адсюль, ні сюды</b></i> (І. Мележ);</p> <p><i>– Хутчэй, хутчэй адсюль... <b>Туды...</b> Да Ірыны Пятроўны</i> (Г. Багданава)</p> |
|                                                   |                          | Спосабу дзеяння       | Бяззлучнікавы          | 52                 | 37 %                  | <p><i>Сачыненне за якіх дваццаць хвілін. Адразу ў чыставік. <b>Ды яшчэ вершамі</b></i><br/>(Г. Багданава);</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |

Працяг табліцы

| Характарыстыка структурнага кампанента | Сінтаксічная сувязь | Сінтаксічныя адносіны | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------|---------------------|-----------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        |                     |                       |                        |                    |                       | <p>– <i>Гэ, як там твой універмаг? Датла</i> (М. Матукоўскі);</p> <p>– <i>А то заходжу ў магазін. Прашу мыла. А мне: «Няма». Проста так. Нават без ценю сораму. Ці гэта па-чалавечы?</i> (Г. Багданава)</p>                                                                                                                          |
|                                        |                     | Мэтавыя               | Бяззлучнікавы          | 3                  | 23 %                  | <p><i>На сталае – яшчэ адзін букет цюльпанаў і бурытынавыя пацеркі. Якраз да яе любімых завушніц. І чорнай сукенкі</i> (Г. Багданава);</p> <p>– <i>А вы што? Да нас упаўнаважаным?</i> (А. Макаёнак);</p> <p><i>Яго заўважылі таксама і замарудзілі хаду: «Няўжо яна? Няўжо Мар’яна? На шчасце мне ці на бяду?»</i> (Н. Гілевіч)</p> |
|                                        |                     | Часавыя               | Бяззлучнікавы          | 12                 | 9 %                   | <p><i>Мы на мора. Заўтра</i> (Г. Багданава);</p> <p><i>Маці не спіць. Каля нашай вёскі – фронт. Раўлі самалёты, ірваліся бомбы, грукаталі танкі</i> (Я. Брыль)</p>                                                                                                                                                                   |
| Усяго                                  |                     |                       |                        | 140                | 100 %                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |



| Характарыстыка структурнага кампанента | Сінтаксічная сувязь      | Сінтаксічныя адносіны                            | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|----------------------------------------|--------------------------|--------------------------------------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Парцэляванае дапаўненне                | Далучальна-гіпатаксічная | <b>Аб’ектныя. Парцэлят указвае:</b><br>на аб’ект | Бяззлучнікавы          | 9                  | 5 %                   | – Хутка – у ланцуг! <b>Усіх! І маладых байцоў таксама!</b> (В. Быкаў)                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|                                        |                          | на аб’ектыў                                      | Бяззлучнікавы          | 43                 | 27 %                  | – Вось яна, ваша міна, Рагнеда Іванаўна! Цудоўна бабахнула. <b>Усё ўшчэнт! Граматы, дыпламы, званні – усё!</b> (М. Матукоўскі)                                                                                                                                                                                                                                      |
|                                        |                          | на інструмент                                    | Бяззлучнікавы          | 32                 | 20 %                  | – Такую крэпасць – бабай? Будавалі навечна і раптам – <b>бабай?</b> (А. Макаёнак)                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                        |                          | на аб’ект сумеснага дзеяння (судна, моуцу)       | Бяззлучнікавы          | 12                 | 8 %                   | Паглядзеўшы, як функцыянуе аўтаматызаваная інфармацыйная сістэма «Мясцовыя саветы народных дэпутатаў», Анатоль Рубінаў заўважыў: – Толькі ўдумайцеся, да чаго мы дайшлі. Мы ўвесь час пра выкарыстанне камп’ютарнай сістэмы ў вёсцы. Асабліва – <b>са старшынямі сельскіх саветаў</b> . У праграму закладзены ўсе звесткі, якія ёсць у гаспадарчай кнізе («Звязда») |

Працяг табліцы

| Характарыстыка структурнага кампанента | Сінтаксічная сувязь      | Сінтаксічныя адносіны | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------|--------------------------|-----------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        |                          | на адрасат            | Бяззлучнікавы          | 7                  | 4 %                   | Вясёлка пра забойства правакатара хутка абляцела ўвесь горад. Аб ім гаварылі ў СД і «Абверы», у падпольных арганізацыях, на кватэрах мінчан. Да хлопцаў тым часам прыйшоў Павел. Ён загадаў хуценька збірацца ў атрад. Трэба было расказаць пра арышт. Але каму? («Звязда») |
|                                        |                          | на крэатыў            | Бяззлучнікавы          | 35                 | 22 %                  | – От, Корч стары! Это ж – <b>пяць дзён за жменьню!</b> (І. Мележ)                                                                                                                                                                                                           |
|                                        |                          | на дэліберат          | Бяззлучнікавы          | 22                 | 14 %                  | Дуб з бярозай – пры дарозе // <b>Пра вясну і летні дождж</b> (ЛіМ)                                                                                                                                                                                                          |
| Усяго                                  |                          |                       |                        | 160                | 100 %                 |                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Парцэляванае недапасаванае азначэнне   | Далучальна-гіпатаксічная | Атрыбутыўныя          | Бяззлучнікавы          | 24                 | 84 %                  | – Саціна ў мяне – атласная. <b>3 Кіева самога</b> (І. Мележ)                                                                                                                                                                                                                |

## Заканчэнне табліцы

| Характарыстыка структурнага кампанента                         | Сінтаксічная сувязь        | Сінтаксічныя адносіны | Спосаб і сродак сувязі | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------|------------------------|--------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Парцэляваныя адасобленыя акалічнасці (далучальнае адасабленне) | Далучальна-паўпрэдыкатывая | Спосаб дзеяння        | Бяззлучнікавы          | 8                  | 9 %                   | <i>Там – моўчкі начнымі вуліцамі. Хістаючыся і цягнучы за сабой свой цень</i> (П. Галавач)     |
| Парцэляваныя адасобленыя азначэнні                             | Далучальна-паўпрэдыкатывая | Дадатковае дзеянне    | Бяззлучнікавы          | 5                  | 7 %                   | <i>Астан павольна – у бок смалярні. Пакрыўджаны і пануры. Не падымаючы вачэй</i> (В. Хомчанка) |
| Усяго                                                          |                            |                       |                        | 568                | 100 %                 |                                                                                                |

#### ***В.4. УСКЛАДНЕНА-ПАРАТАКСИЧНЫ ТЫП***

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                                           | Сінтак-<br>січная<br>сувязь | Сінтаксіч-<br>ныя адносі-<br>ны | Сродкі<br>сінтаксіч-<br>най сувязі | Агульная<br>колькасць | Працэнт-<br>ныя суадно-<br>сіны | Прыклады                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|---------------------------------|------------------------------------|-----------------------|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Аднародны выказ-<br>нік (двухчленны<br>рад)                                            | З’яднан-<br>не              | Паслядоўнас-<br>ці              | Злучнік <i>і</i>                   | 27                    | 13 %                            | Аўтаматчык падыходзіць <i>і</i> – чаргой угару, па<br>голі (В. Быкаў)                                                                                                                          |
|                                                                                        |                             |                                 | Злучнік <i>ды</i>                  | 23                    | 11 %                            | Прывяжы каня пакуль – ды ў хату (І. Мележ)                                                                                                                                                     |
| Аднародныя вы-<br>казнікі (шматчлен-<br>ны рад)                                        | З’яднан-<br>не              | Паслядоўнас-<br>ці              | Злучнік <i>і</i>                   | 28                    | 13 %                            | Мне ён пра гэта не сказаў нічога, у першы выхад-<br>ны ўзяў у Сяльцы фурманку, вучня таго пера-<br>ростка, што пілаваў з ім дрэва, і зноў – у Княжа-<br>ва (В. Быкаў)                          |
| Аднародны выказ-<br>нік (двухчленны<br>рад)                                            | З’яднан-<br>не              | Адначасовас-<br>ці              | Злучнік <i>і</i>                   | 7                     | 3 %                             | Васіль Пятровіч адчуў, што яго ахапіла нейкая<br>нечаканая радасць. Ён выйшаў з хаты, прайшоўся<br>за грады. Спыніўся. Пасля ён доўга на раку за вёс-<br>кай і не мог адарвацца (Л. Левановіч) |
| Аднародны выказ-<br>нік (двухчленны<br>рад)                                            | З’яднан-<br>не              | Прычинна-<br>выніковыя          | Злучнік <i>і</i>                   | 9                     | 4 %                             | Іван Пятровіч Сяднёў вельмі любіў дзяцей і мена-<br>віта таму трыццаць гадоў – школьным настаў-<br>нікам («Настаўніцкая газета»)                                                               |
| Эліпсіс аднарод-<br>ных выказні-<br>каў з бліжнім зна-<br>чэннем (двухчлен-<br>ны рад) | З’яднан-<br>не              | Паслядоўнас-<br>ці              | Злучнік <i>і</i>                   | 22                    | 11 %                            | Я... праз слухавое акно і па даху – на гарод<br>(В. Быкаў)                                                                                                                                     |

Працяг табліцы

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                             | Сінтак-<br>січная<br>сувязь | Сінтаксіч-<br>ныя адносі-<br>ны                  | Сродкі<br>сінтаксіч-<br>най сувязі | Агульная<br>колькасць | Працэнт-<br>ныя суадно-<br>сіны | Прыклады                                                                                                                                |
|--------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|--------------------------------------------------|------------------------------------|-----------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Аднародны выказ-<br>нік (толькі двух-<br>членны рад)                     | Раз'яд-<br>нанне            | Неадпавед-<br>насці                              | Злучнік<br><i>аднак (але)</i>      | 8                     | 4 %                             | <i>Мікола доўга – у начную цемру, аднак нічога не<br/>заўважыў (І. Чыгрынаў)</i>                                                        |
| Эліпсіс аднародна-<br>га выказніка (толь-<br>кі двухчленны рад)          | Раз'яд-<br>нанне            | Неадпавед-<br>насці                              | Злучнік<br><i>хоць</i>             | 5                     | 2 %                             | <i>Мы ж, на жаль, гісторыю нашага беларускага<br/>балета амаль не ведаем, хоць у тэатр – часта<br/>(ЛіМ)</i>                            |
| Эліпсіс аднародна-<br>га далучальнага<br>выказніка (двух-<br>членны рад) | Далу-<br>чальная            | Адначасовас-<br>ці                               | Злучнік <i>і</i>                   | 9                     | 4 %                             | <i>Міхал сам з сабою ўголас і гэтага не прыкмя-<br/>чаў (І. Канановіч)</i>                                                              |
| Эліпсіс аднародна-<br>га далучальнага<br>выказніка                       | Далу-<br>чальная            | Паслядоўнас-<br>ці                               | Злучнік <i>ды</i>                  | 10                    | 4 %                             | <i>– От, каб сабраць усіх так – ды на балота<br/>(І. Мележ)</i>                                                                         |
|                                                                          |                             | Прычына<br>вынікова                              | Злучнік<br><i>і таму</i>           | 11                    | 5 %                             | <i>Старшыня Васняцоў ішкадаваў старую жанчыну<br/>і толькі таму пра сына – нічога («Звязда»)</i>                                        |
| Эліпсіс далучаль-<br>нага выказніка<br>(шматчленны рад)                  | Далу-<br>чальная            | Далучальна-<br>супраціўныя<br>з адценнем<br>мэты | Злучнік<br><i>але</i>              | 5                     | 2 %                             | <i>Марына была злосная і ўсё ж прывіталася і на-<br/>ват загаварыла з жанчынамі, але ўсё гэта толькі<br/>для прыліку (Г. Далідовіч)</i> |

Працяг табліцы

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                                                                   | Сінтак-<br>січная<br>сувязь | Сінтаксіч-<br>ныя адносі-<br>ны                   | Сродкі<br>сінтаксіч-<br>най сувязі                                                  | Агульная<br>колькасць | Працэнт-<br>ныя суадно-<br>сіны | Прыклады                                                                                                                         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|---------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|---------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                |                             | Далучаль-<br>ныя з адцен-<br>нем выніко-<br>васці | Функцыя-<br>нальны<br>аналаг<br>злучніка +<br>пабочнае<br>слова <i>сло-<br/>вам</i> | 7                     | 3 %                             | <i>Мітрафан склаў сена, акуратна падгроб каля<br/>стагоў коў, закінуў наверх вілы, – словам, мог ужо<br/>дадому</i> (П. Пестрак) |
| Эліпісіс аднарод-<br>ных выказні-<br>каў (далучальнага<br>і далучаемага з то-<br>есным лексічным<br>значэннем) | Далу-<br>чальная            | Далучаль-<br>ныя з адцен-<br>нем сумес-<br>насці  | Спалучэн-<br>не <i>а разам<br/>з тым</i>                                            | 12                    | 6 %                             | <i>Іван хацеў заехаць у млын, а разам з тым і ў кра-<br/>му</i> (М. Капыловіч)                                                   |
|                                                                                                                |                             | Паясняльна-<br>ўдакладаль-<br>ныя                 | Злучніка-<br>вае слова<br><i>прычым</i>                                             | 9                     | 4 %                             | <i>Стары Мацей увесь час – пра вайну, прычым ад-<br/>но і тое ж – некалькі разоў («Савецкая вёска»)</i>                          |
| Эліпісіс усіх адна-<br>родных выказнікаў                                                                       | З’яднан-<br>не              | Паслядоў-<br>насці                                | Злучнік <i>і</i>                                                                    | 12                    | 6 %                             | <i>Тады Мароз за шапку, за кажуюшок, за сваю палку<br/>і гародамі – у лясок на выгане</i> (В. Быкаў)                             |

Заканчэнне табліцы

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                                                              | Сінтак-<br>січная<br>сувязь | Сінтаксіч-<br>ныя адносі-<br>ны | Сродкі<br>сінтаксіч-<br>най сувязі | Агульная<br>колькасць | Працэнт-<br>ныя суадно-<br>сіны | Прыклады                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|---------------------------------|------------------------------------|-----------------------|---------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
| Аднародны<br>функцыянальны<br>аналаг выказніка<br>(аддзеяслоўны<br>выклічнік)<br>і эліпсаваны<br>выказнік | З'яднан-<br>не              | Паслядоў-<br>насці              | Злучнік <i>і</i>                   | 11                    | 5 %                             | <i>А гаспадар круць! – і шывкім крокам назад – у мо-<br/>ра. І машыню</i> (Н. Гілевіч) |
| <b>Усяго</b>                                                                                              |                             |                                 |                                    | <b>215</b>            | <b>100 %</b>                    |                                                                                        |



## ***В.5. УСКЛАДНЕНА-ПАЎПРЭДЫКАТЫЎНЫ ТЫП***

### ***В.5.1. Эліптычныя канструкцыі з адасобленымі азначэннямі***

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                          | Сінтак-<br>січная<br>сувязь | Спосаб і сродкі<br>сінтаксічнай<br>сувязі | Спосаб<br>выражэння                               | Агульная<br>коль-<br>касць | Працэнт-<br>ныя суад-<br>носіны | Прыклады                                                                                                                                                          |
|-----------------------------------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------------------------|---------------------------------------------------|----------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Адасобленае азна-<br>чэнне ў перадпазі-<br>цыі (пачатак сказа)        | Паўпрэ-<br>дыкатыў-<br>ная  | Бяззлучнікавая                            | Аднародныя<br>дзеепрымет-<br>нік і прымет-<br>нік | 21                         | 45 %                            | <i>Уражаны пажарам, нерухомы<br/>і быццам нежывы, Мікалай доў-<br/>га – у бок вёскі (А.Бачыла)</i>                                                                |
| Адасобленае азна-<br>чэнне ў перадпазі-<br>цыі (сярэдзіна ска-<br>за) | Паўпрэ-<br>дыкатыў-<br>ная  | Бяззлучнікавая                            | Дзеепрымет-<br>нік з залеж-<br>ным словам         | 25                         | 55 %                            | <i>Мае ласкава-сумныя радкі, // На-<br/>роджаныя сумнымі начамі, –<br/>у сшытак // Спешна, ад рукі. //<br/>Сустрэнуцца не хутка з чытача-<br/>мі (М. Шабоўіч)</i> |
| <b>Усяго</b>                                                          |                             |                                           |                                                   | <b>46</b>                  | <b>100 %</b>                    |                                                                                                                                                                   |

***В.5.2. Еліптичныя канструкцыі з адасобленымі акалічнасцямі***

| Характарыстыка структурнага кампанента                      | Сінтаксічная сувязь | Сродкі сінтаксічнай сувязі | Способ выражэння                 | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------|---------------------|----------------------------|----------------------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Адасобленыя акалічнасці ў перадапазіцыі (у сярэдзіне сказа) | Паўпрэдыкатывая     | Бяззлучнікая               | Дзеепрыслоўе адзіночнае          | 52                 | 29 %                  | <i>Ад ложка да ложка – хістаючыся, па сценачцы, па сценачцы</i> (Г. Багданава);<br><i>Тады Войцік ураз апрытомнеў і, прыгнуўшыся, – за хвою, а пасля – па ўзлеску далей</i> (В. Быкаў)                                                                                                                                                                   |
| Адасобленая акалічнасць у постпазіцыі (у канцы сказа)       | Паўпрэдыкатывая     | Бяззлучнікая               | Дзеепрыслоўе адзіночнае          | 12                 | 7 %                   | <i>Да нас жанкі, гамонячы</i> (І. Мележ)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                                                             |                     |                            | Аднароднасныя дзеепрыслоўі       | 10                 | 5 %                   | <i>Спартсмены – па бегавой дарожцы, паступова набіраючы хуткасць і вырываючыся наперад</i> («Шкаляр»)                                                                                                                                                                                                                                                    |
|                                                             |                     |                            | Дзеепрыслоўе з залежнымі словамі | 31                 | 17 %                  | <i>Вясёлая, крылатая, заўзятая, любоў – над горадам, узняўшы ў неба аблок галубоў</i> (А. Вялюгін);<br><i>Пад босымі нагамі – залатое лісце, суха патрэскаючы на мяккай аўчыне моху</i> (Я. Брыль);<br><i>Па небе – зічка, акрэсліваючы свой шлях</i> (Я. Брыль);<br><i>Над хатай – ластаўка, атрасаючы кропелькі дажджу з мокрага пер’я</i> (Я. Брыль); |

| Характарыстыка структурнага кампанента                       | Сінтаксічная сувязь        | Сродкі сінтаксічнай сувязі | Спосаб выражэння                 | Агульная колькасць | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                     |
|--------------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                              |                            |                            |                                  |                    |                       | Сястат з маладымі да самага парога, зрабіўшы ганаровы круг вакол моладзі, паказваючы тым самым на важнасць моманту (А. Вялюгін)                                                              |
| Адасобленыя акалічнасці як элемент другаснага прэдыцыравання | Паўпрэдыкатывая            | Бяззлучнікая               | Дзеепрыслоўе з залежнымі словамі | 41                 | 22 %                  | Найчасцей людзі сыходзілі раней. Адны – проста спатолюўшы цікакасць, другія – як бы выканаўшы неадменны, нялёгкі абавязак (І. Мележ)                                                         |
| Адасобленая акалічнасць у постпазіцыі (у канцы сказа)        | Далучальна-паўпрэдыкатывая | Злучнік і                  | Прыслоўе                         | 11                 | 6 %                   | Папцальён Валянціна Пятроўна – з адной вёскі ў другую, і ўсё пеішу («Прыдняпроўская ніва»)                                                                                                   |
|                                                              |                            | Злучнік але                | Прыслоўе                         | 8                  | 4 %                   | Недалёка ў лесе – птушкі, але спуджана і трывожна (А. Карпюк)                                                                                                                                |
|                                                              |                            | Злучнік а                  | Прыслоўе                         | 7                  | 4 %                   | Зноў недзе за вёскай – сабакі, ды гучна і голасна (Б. Мікуліч)                                                                                                                               |
|                                                              |                            | Злучнік прычым             | Прыслоўе                         | 10                 | 5 %                   | Старшыня Нова-Палчанскага сельскага выканаўчага камітэта Валянціна Свіслоўская – пра скасаваную Камарынскую школу, прычым увесь час, зноў і зноў перабіраючы свае невясёлыя думкі («Звязда») |
| Усяго                                                        |                            |                            |                                  | 182                | 100 %                 |                                                                                                                                                                                              |

## ***В.6. УСКЛАДНЕНА-ПАРАЎНАЛЬНЫ ТЫП***

| Характарыстыка<br>структурнага кампа-<br>нента                                                            | Сінтак-<br>січная<br>сувязь | Спосаб<br>выражэння          | Сродак<br>сувязі | Агульная<br>колькасць | Працэнт-<br>ныя суад-<br>носіны | Прыклады                                                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------------|------------------|-----------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Параўнальныя звароты са скрытай прэдыкатыўнасцю і адсутнасцю паралельных кампанентаў                      | Параўнальная                | Назоўнік<br>Н. скл. мн. лік  | Злучнік<br>як    | 12                    | 9 %                             | Дзяцікі еты і Глушак, як каршакі, следава-<br>мельна, удваіх – каля адной (І. Мележ);<br>Адым – нібы хмара (З. Бядуля);<br>Навошта ж – як камень на сэрца – пры<br>вогнішчы песня старая? (А. Вялюгін) |
|                                                                                                           |                             | Назоўнік<br>Р. скл. адз. лік | Злучнік<br>як    | 11                    | 8 %                             | Вясковы люд – у бок царквы, як на пажар<br>(З. Бядуля)                                                                                                                                                 |
|                                                                                                           |                             | Назоўнік Тв.<br>скл. мн. лік | Злучнік<br>нібы  | 17                    | 12 %                            | Вясновы гай – птушкамі, нібы вясельнымі<br>скрыпкамі (Я. Васілёнак)                                                                                                                                    |
| Параўнальны зварот.<br>Адсутнасць скрытай<br>прэдыкатыўнасці і ад-<br>сутнасць паралельных<br>кампанентаў | Параўнальная                | Дзеепрымет-<br>нік           | Злучнік<br>як    | 49                    | 34 %                            | Макар – з хаты, як ашпараны (Б. Мікуліч)                                                                                                                                                               |
| Параўнальны зварот.<br>Адсутнасць скрытай<br>прэдыкатыўнасці і на-<br>яўнасць паралельных<br>кампанентаў  | Параўнальная                | Заўважэнні                   | Злучнік<br>як    | 52                    | 37 %                            | На зайздрасць усім жыць будзем! Удваіх –<br>дружно, ішчасліва, як ніхто (І. Мележ)                                                                                                                     |
| Усяго                                                                                                     |                             |                              |                  | 141                   | 100 %                           |                                                                                                                                                                                                        |

### ***В.7. УСКЛАДНЕНА-ДАЛУЧАБЫҢ ТЫП***



| Характарыс-<br>тыка<br>структурнага<br>кампанента | Сінтаксіч-<br>ная сувязь | Сродкі<br>сінтаксічнай<br>сувязі | Способ<br>выражэн-<br>ня | Агульная коль-<br>касць | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                  |
|---------------------------------------------------|--------------------------|----------------------------------|--------------------------|-------------------------|--------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Адасобленыя<br>дапаўненні                         | Далучальная              | Злучнік <i>і</i>                 | Назоўнік<br>Тв. скл.     | 12                      | 15 %                     | <i>Іван Семёнавіч увесь час – пра ваенную аперацыю, і ўсё з Пятром</i> (У. Шынклер)                                       |
|                                                   |                          | Злучнік <i>але</i>               | Назоўнік<br>Р. скл.      | 18                      | 22 %                     | <i>Старшыня калгаса «Слава» П.А. Сапранкоў пра здарэнне – адразу, але не ад саміх удзельнікаў</i> («Са-<br>вецкая вёска») |
|                                                   |                          | Злучнік <i>ды</i>                | Назоўнік<br>В. скл.      | 11                      | 21 %                     | <i>Калгасныя машыны па загуменні – на ток, ды не толькі жыта і ямень, але і пшаніцу</i> (Б. Мікуліч)                      |
|                                                   |                          |                                  | Займеннік<br>Д. скл.     | 15                      | 18 %                     | <i>Трэба – у атрад, ды не аднаму</i> (Б. Мікуліч);<br><i>Госці ў хату, ды не ўсе</i> (К. Крапіва)                         |
|                                                   |                          | Злучнік<br><i>толькі</i>         | Назоўнік<br>В. скл.      | 20                      | 24 %                     | <i>Настаўнік увесь час – падзякі, толькі не ад улад</i> (У. Шахавец)                                                      |
| Усяго                                             |                          |                                  |                          | 82                      | 100 %                    |                                                                                                                           |

## ***В.8. УСКЛАДНЕНА-ІНТРАДУКТЫЎНЫ ТЫП***

### ***В.8.1. Ускладнена-інтрадуктыўны тып (з устаўнымі канструкцыямі)***

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                                             | Сінтаксічная             |                    | Агульная<br>колькасць | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|--------------------|-----------------------|--------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                          | сувязь                   | адзінка            |                       |                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Устаўныя канструкцыі,<br>што паясняюць або ўдакладняюць змест эліпсаванай лексемы        | Інтра-<br>дуктыў-<br>ная | Слова-<br>злучэнне | 18                    | 20 %                     | <i>Сямён Мятровіч – малады настаўнік (дзе по зом, дзе падводай) – да свайго новага месца працы («Настаўніцкая газета»)</i>                                                                                                                                                                                                            |
|                                                                                          |                          | Сказ               | 23                    | 25 %                     | <i>Безумоўна, іншым рэгіёнам цяпер ёсць чаму павучыцца ва ўладаў Віцебска. Яны робяць усё для таго, каб першыя гадзіны сумеснага жыцця навапечаных мужа і жонкі былі насычанымі мноствам сюрпрызаў. Маладыя цяпер пасля вяселля – у выканкам (а традыцыя падымацца на вежу і паглядзець адтуль на горад ужо прыжылася) («Звязда»)</i> |
| Устаўныя канструкцыі,<br>што змяшчаюць эліпсаваную лексему                               | Інтра-<br>дуктыў-<br>ная | Сказ               | 25                    | 27 %                     | <i>У Петравадзку Наталля Прушынская хадзіла ў дзіцячы сад, закончыла першы клас. У 1949 годзе Наталля з маці і братам – зноў у Гомель (а вярнуцца іх прымуслі абставіны: бацьку перавялі на працу на Гомсельмаш) (ЛіМ)</i>                                                                                                            |
| Устаўныя канструкцыі,<br>што змяшчаюць сінанімічную (у адносінах да эліпсаванай) лексему | Інтра-<br>дуктыў-<br>ная | Сказ               | 14                    | 15 %                     | <i>Хлопцы дружнай грамадою – у бок Нёмана (а яны любілі прагульвацца вечарамі) («Мы і час»)</i>                                                                                                                                                                                                                                       |

Заканчэнне табліцы

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента                                                      | Сінтаксічная             |         | Агульная<br>колькасць | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                          |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|---------|-----------------------|--------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                   | сувязь                   | адзінка |                       |                          |                                                                                                   |
| Устаўныя канструкцыі са<br>значэннем мімалётнай<br>заўвагі, што дубліруюць<br>эліпсаваную лексему | Інтра-<br>дуктыў-<br>ная | Сказ    | 12                    | 13 %                     | Бабуль, ўвесь час пра даваеннае мінулае па-<br>сёлка (а ёй было што расказаць) («Настаў-<br>нік») |
| Усяго                                                                                             |                          |         | 92                    | 100 %                    |                                                                                                   |

***В.8.2. Ускладнена-інтрадуктыўны тып (са звороткамі)***

| Характарыстыка<br>структурнага<br>кампанента     | Сінтаксіч-<br>ная сувязь | Спосаб<br>выражэння             | Агульная<br>колькасць | Працэнт-<br>ныя суад-<br>носіны | Прыклады                                         |
|--------------------------------------------------|--------------------------|---------------------------------|-----------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------|
| Зваротак з указан-<br>нем на канкрэтную<br>асобу | Інтрадуктыў-<br>ная      | Назоўнік<br>Н. скл. адз.<br>лік | 43                    | 78 %                            | <i>Я – да цябе ізноў, мой Нёман родны</i> (ЛіМ)  |
| Зваротак без ука-<br>зання на пэўную<br>асобу    | Інтрадуктыў-<br>ная      | Назоўнік<br>М. скл. адз.<br>лік | 12                    | 22 %                            | <i>Гэй, у лодцы! Ану – да берага</i> (Г. Марчук) |
| <b>Усяго</b>                                     |                          |                                 | <b>55</b>             | <b>100 %</b>                    |                                                  |

### Кампенсаторныя семантычныя кампаненты ў канструкцыях з эліпсісам дзеяслова

У дадатку прадстаўлены кампенсаторныя кампаненты ўзроўню семантычнай арганізацыі. Факталагічны матэрыял у ім сістэматызаваны на аснове тыпалагічнай характарыстыкі аб'екта: кожны семантычны тып падаецца ў асобным параграфі (Г.3 *Лакатыўна-пацыентыўны тып*). Далейшы падзел унутры кожнага тыпу ажыццяўляецца ў адпаведнасці з відавым класам, напрыклад, *перамяшчэнне ў прасторы неадушаўлёнага аб'екта*. Пасля падаецца кампенсаторны кампанент названага тыпу і віду, напрыклад, *аб'ектыў*. Затым называюцца ўсе магчымыя спосабы выражэння названага кампенсаторнага кампанента, напрыклад, *назоўнік В. скл. адз. ліку, назоўнік Р. скл. мн. ліку і інш.* Кожны від прадстаўлены адпаведнай ілюстрацыяй: *Бегла ў пакой. Кнігі, сшыткі са стала – на падаконнік. Стол – ад сцяны. На стол – чысты настольнік* (І. Мележ) і ўказана колькасць сінтаксічных канструкцый названага падвіду (47).

### ***Г.1. ДЫНАМІЧНА-ЛАКАТЫЙНИ ТЫП***



| Агульная семантыка                 | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма   | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                           |
|------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Рух суб'екта ад пачатковага пункта | Дырэктывы-старт                                      | Назоўнік Р. скл. адз. ліку | 216                        | 57 %                  | <i>Цяпер ікі з вакзала дзень і ноч</i> («Звязда»)                                                  |
|                                    |                                                      | Назоўнік Р. скл. мн. ліку  | 130                        | 34 %                  | <i>Вы – з Куранёў?</i> (І. Мележ)                                                                  |
|                                    |                                                      | Прыслоўе                   | 35                         | 9 %                   | <i>А задкуль здалёку?</i> (І. Мележ)                                                               |
|                                    |                                                      | Усяго                      | 381                        | 10 %                  |                                                                                                    |
| Рух суб'екта ад канечнага пункта   | Дырэктывы-фініш                                      | Назоўнік В. скл. адз. ліку | 527                        | 35 %                  | <i>Галгоўскі – у горад свой родны, // Падгол – у любімы калгас</i> (П. Броўка)                     |
|                                    |                                                      | Назоўнік В. скл. мн. лік   | 25                         | 2 %                   | <i>Кожны дзень я з стадам – сюды – на балоты</i> (З. Бядуля)                                       |
|                                    |                                                      | Назоўнік Р. скл. адз. ліку | 173                        | 12 %                  | <i>– Я – да нашых куркулёў! Ну, не!</i> (А. Дзялендзік)                                            |
|                                    |                                                      | Назоўнік М. скл. мн. лік   | 61                         | 5 %                   | <i>Мітрахван, малады паштальён, – на вёсках і хутарах</i> кожны дзень («Рэспубліка»)               |
|                                    |                                                      | Прыслоўе                   | 679                        | 46 %                  | <i>– Яўхім! – павысіў голас стары Корч. – Пасля паўзы ён запытаў строга: – Куды ты?</i> (І. Мележ) |
|                                    |                                                      | Усяго                      | 1482                       | 38 %                  |                                                                                                    |

Працяг табліцы

| Агульная семантыка                              | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма                              | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                    |
|-------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| Рух суб'екта ад пачатковага пункта да канечнага | Дырэктывы-старт і дырэктывы-фініш                    | Назоўнікі Р. скл. адз. ліку і В. скл. адз. ліку       | 98                         | 30 %                  | <i>З натоўпу ў натоўп. Бездапаможна</i> (Т. Бончарук)                                       |
|                                                 |                                                      | Займеннікі Р. скл. адз. лік і назоўнікі В. скл.       | 76                         | 22 %                  | <i>Мы ад старшыні – да брыгадзіра</i> (С. Баранавых)                                        |
|                                                 |                                                      | Займеннікі Р. скл. і назоўнікі В. скл.                | 21                         | 6 %                   | <i>Іван ад нас – да фельчара</i> (Б. Сачанка)                                               |
|                                                 |                                                      | Назоўнікі Р. скл. мн. лік і назоўнікі М. скл. мн. лік | 33                         | 12 %                  | <i>Учарашнія студэнты ад родных хат – на франтах</i> («Настаўнік»)                          |
|                                                 |                                                      | Прыслоўі і назоўнікі В. скл. адз. лік                 | 52                         | 17 %                  | <i>Міхась служыў у арміі. Адтуль хлопец – у горад. Вяртацца назад не стаў</i> (В. Хомчанка) |
|                                                 |                                                      | Назоўнікі Р. скл. мн. лік і прыслоўе                  | 39                         | 12 %                  | <i>Мы спачатку сустрэнем Мальвіну. А з вакзала – дахаты</i> (Г. Марчук)                     |
|                                                 |                                                      | Усяго                                                 |                            |                       | 324                                                                                         |

Працяг табліцы

| Агульная семантыка                                                             | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                        |
|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Рух суб'екта ў канкрэтным напрамку без указання на пачатковы або канечны пункт | Транзітыў                                            | Прыслоўе                    | 274                        | 35 %                  | Наступны ўзмах – і воля. // <b>Насустрач</b> – сін-<br>якія. // І ні руля, ні зоркі ў долі: // Сляным<br>грабцом – душа мая (Т. Бондар)         |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 144                        | 19 %                  | А мы – <b>паўз хмызняк</b> . Там зараз – нікога (В. Быкаў)                                                                                      |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік В. скл. мн. лік    | 80                         | 10 %                  | Пяхота – <b>праз вёскі і гарады</b> , дзень і ноч («Звязда»)                                                                                    |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік Тв. скл. адз. ліку | 39                         | 5 %                   | Над згадкаю ціша сышлася – // І зноў вятрыска<br>калыша сцяну хмызнякоў. // Бяда ж – <b>за дзяўчын-<br/>кай!</b> // Каторы ўжо круг (Т. Бондар) |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік Тв. скл. мн. лік   | 50                         | 7 %                   | Вайна – <b>услед за дзецьмі</b> . Праз дзяцінства (ЛіМ)                                                                                         |
|                                                                                |                                                      | Займеннік Тв. скл. адз. лік | 28                         | 4 %                   | Чытальная зала. // Акно. // І холад пустога пе-<br>рона. // Снягоў галашэнне. Яно – <b>за мною</b> . // У<br>дзверы вагона (Л. Дранько-Майсюк)  |
|                                                                                |                                                      | Займеннік Р. скл. адз. лік  | 42                         | 5 %                   | Ярам-долам каля жыта, // Цераз лета з-за ракі-<br>ты – // <b>Да цябе</b> , хлопчына, напасткі (Г. Бураў-<br>кін)                                |
|                                                                                |                                                      | Займеннік Тв. скл. мн. лік  | 94                         | 12 %                  | – Мы – <b>услед за імі</b> . Прасочым, куды хаваюць<br>зброю (В. Быкаў)                                                                         |

Працяг табліцы

| Агульная семантыка                                               | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма      | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                            |
|------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-------------------------------|----------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------|
|                                                                  |                                                      | Займеннік<br>М. скл. мн. лік  | 27                         | 3 %                   | <i>А ён гэтак рашуча проста на іх</i> (В. Быкаў)                    |
| Усяго                                                            |                                                      |                               | 778                        | 20,1 %                |                                                                     |
| Рух як мэта                                                      | Фінітыў-1                                            | Назоўнік М. скл.<br>адз. ліку | 108                        | 80 %                  | <i>Я тут на справе</i> (А. Макаёнак)                                |
|                                                                  |                                                      | Назоўнік М. скл.<br>мн. лік   | 27                         | 20 %                  | <i>Не адпачываць яны прыехалі. Кожны – на справах</i> (М. Чаргінец) |
| Усяго                                                            |                                                      |                               | 135                        | 3,4 %                 |                                                                     |
| Дзеянне як мэта руху                                             | Фінітыў-4                                            | Назоўнік В. скл.<br>адз. ліку | 100                        | 2,5 %                 | <i>Я лепш – на паляванне. Прырода. Прастор</i> (А. Дзялендзік)      |
| Рух суб’екта, суадносіны з працягласцю і якаснай характарыстыкай | Дыменсіў-1                                           | Прыслоўе                      | 246                        | 6,5 %                 | <i>– Табе далёка? – перапыніў Ганну Міканор</i> (І. Мележ)          |
|                                                                  | Дыменсіў-3                                           | Прыслоўе                      | 59                         | 86 %                  | <i>– Я хутка. Ты пасядзі тут, – сказаў ён Цімошкіну</i> (В. Быкаў)  |
|                                                                  |                                                      | Назоўнік В. скл.<br>адз. ліку | 10                         | 14 %                  | <i>– Ты пабудзь, а я – на хвілінку</i> (В. Быкаў)                   |
|                                                                  | Усяго                                                |                               | 69                         | 2 %                   |                                                                     |

Заканчэнне табліцы

| Агульная семантыка                   | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма   | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                   |
|--------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| Рух суб'екта, суадносіны са спосабам | Медыятыў-3                                           | Прыслоўе                   | 29                         | 0,7 %                 | – <i>Я – пехатой. Так надзейней</i> (І. Козел)                             |
|                                      | Каагенс                                              | Назоўнік Тв. скл. адз. лік | 12                         | 0,3 %                 | <i>Мхал па начах больш з партызанамі</i> («Звязда»)                        |
|                                      | Способ                                               | Прыслоўе                   | 278                        | 90 %                  | <i>Усе птушкі – чарадой. Усе – дамоў. Навошта ж ён у вырай</i> (Т. Бондар) |
|                                      |                                                      | Назоўнік Тв. скл.          | 29                         | 10 %                  | <i>Па гарадах – трактарамі і гусеніцамі</i> («Звязда»)                     |
|                                      | Усяго (у межах мадэлі)                               |                            | 307                        | 8 %                   |                                                                            |
|                                      | Усяго                                                |                            | 363                        | 100 %                 |                                                                            |

## ***Г.2 . АКЦИЯНАЛЬНЫЯ ТЫПЫ***

| Агульная семантика                                           | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                             |
|--------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Акцыянальна-безаб'ектны тып. Фізічная сфера. Прыродныя з'явы | Спосаб                                               | Прыслоўе                    | 12                         | 4 %                   | Стала цёмна. // Маланкі – <b>навісся</b> (Т. Бондар)                                                                 |
|                                                              | Дыменсіў                                             | Прыслоўе                    | 37                         | 11 %                  | Удары... Маланкі... Перуны – <b>грамчэй</b> (Р. Баравікова)                                                          |
|                                                              | Лакатыў                                              | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 35                         | 11 %                  | Спеліць, спеліць сонца // Ягаду ажыну. // Сонца – <b>не ў аконца</b> . // Еду на чужыну (Р. Баравікова)              |
| Актыўнае дзеянне ў сацыяльнай сферы                          | Іменная частка выказніка                             | Лічэбнік Н. скл. адз. ліку  | 23                         | 25 %                  | – Ён усё кіне і пойдзе. А тут бацько няхай <b>адзін!</b> (І. Мележ)                                                  |
|                                                              |                                                      | Назоўнік Тв. скл. адз. ліку | 67                         | 75 %                  | – З якога часу гэтая жанчына ў вас – <b>агентам?</b> (А. Дзялендзік)                                                 |
| Усяго (ад агульнай колькасці)                                |                                                      |                             | 90                         | 28 %                  |                                                                                                                      |
| Актыўнае дзеянне ў сацыяльнай сферы, абумоўленае прычынай    | Каўзатыў                                             | Назоўнік І. скл. мн. ліку   | 21                         | 7 %                   | – Пераб'ёмся пакуль як-небудзь. А там, зімой – у лес, <b>на нарыхтоўкі</b> . Глядзі, і завядзецца капейка (І. Мележ) |

Працяг табліцы

| Агульная семантыка                                          | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Актыўнае дзеянне ў сацыяльнай сферы, абумоўленае ўмовай     | Кандытыў                                             | Назоўнік Тв. скл. мн. ліку  | 14                         | 4 %                   | <i>Зязюля. – А хто мне дасць навейшае абсталяванне для кармацэха – ты, суседзі?! Мужчына ў акулерах. – Дзіўна! З такой псіхалогіяй – і столькі гадоў на чале калектыву (У. Калюга)</i> |
| Актыўнае дзеянне ў сацыяльнай сферы, абумоўленае мэтай      | Фінітыў-4                                            | Назоўнік М. скл. адз. ліку  | 10                         | 63 %                  | <i>– Не надта шумі, старшыня. Я – на заданні райкома (А. Макаёнак)</i>                                                                                                                 |
|                                                             |                                                      | Назоўнік Р. скл. мн. ліку   | 11                         | 37 %                  | <i>Зімой ён – на заробаткі ў лес. Вясной і летам на гаспадарцы (І. Мележ)</i>                                                                                                          |
|                                                             | <b>Усяго (ад агульнай колькасці)</b>                 |                             | <b>30</b>                  | <b>10 %</b>           |                                                                                                                                                                                        |
| Актыўнае дзеянне ў сацыяльнай сферы, суадноснае са спосабам | Спосаб                                               | Назоўнік М. скл. адз. ліку  | 8                          | 42 %                  | <i>Радасць з таго каму, калі ўсё чужое! І хлеў не твой! І свіран не твой!.. І ўсё – на камандзе (І. Мележ)</i>                                                                         |
|                                                             |                                                      | Назоўнік Тв. скл. адз. ліку | 11                         | 58 %                  | <i>А галоўнае – шчырасць якая, адданаць у працы. Усё – з душой, са страсцю (І. Мележ)</i>                                                                                              |
|                                                             | <b>Усяго (ад агульнай колькасці)</b>                 |                             | <b>19</b>                  | <b>6 %</b>            |                                                                                                                                                                                        |



Працяг табліцы

| Агульная семантыка                                                                                           | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Актыўнае дзеянне ў інтэлектуальнай сферы, абумоўленае мэтай                                                  | Фінітыў                                              | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 12                         | 4 %                   | <i>На гар маці – песню сына</i> (Н. Гілевіч)                                                                                   |
|                                                                                                              | Дэстынатыў                                           | Займеннік Р. скл. адз. ліку | 29                         | 9 %                   | <i>Гэтыя радкі для цябе</i> (І. Мележ)                                                                                         |
|                                                                                                              | Інструментыў                                         | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 14                         | 4 %                   | <i>Ён ніводнага сходу не прапускае. Сядзіць, слухае і ўсё – у блакноцік, у блакноцік. І адуюсь – камісіі</i> (М. Матукоўскі)   |
|                                                                                                              | Медыятыў-1                                           | Прыслоўе                    | 9                          | 2 %                   | <i>Ето ты цвёрдо, насаўсім</i> (І. Мележ)                                                                                      |
| Усяго (актыўнае дзеянне)                                                                                     |                                                      |                             | 322                        | 100 %                 |                                                                                                                                |
| Акцыянальна-аб’ектны непераўтваральны тып. Фізічная сфера. Перадача аб’ектаў (матэрыяльных і нематэрыяльных) | Данатыў                                              | Займеннік Н. скл. адз. ліку | 32                         | 40 %                  | <i>Пяшчота – вам, // А вам – бяда, // А вам – дакука. // І дню нічога не шкада – // Будзь смех, будзь мука</i> (Р. Баравікова) |
|                                                                                                              |                                                      | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 48                         | 60 %                  | <i>– Што б, скажам, маю старую – Васілю, а Васілёву Маню – мне! Прымерам на тыдзень</i> (І. Мележ)                             |
| Усяго (у межах мадэлі)                                                                                       |                                                      |                             | 80                         | 33 %                  |                                                                                                                                |

| Агульная семантыка                                                       | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтны суадносіны | Прыклады                                                                                                                                           |
|--------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Непераўтваральнае ўздзеянне, суадноснае са спосабам                      | Спосаб                                               | Назоўнік Р. скл. адз. ліку  | 34                         | 14 %                 | <i>Вядома, мнагадзетная сям'я – кватэра патрэбна. Вы можаце і без чаргі</i> (М. Матукоўскі)                                                        |
| Фізічнае непераўтваральнае ўздзеянне, накіраванае на аб'ект              | Аб'ектыў                                             | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 37                         | 15 %                 | <i>– Гэта ж дарога, мусіць, – спалохалася Сцепаніда. – Во хадзіць няма ў чым! У Хведзькі башмакі разарваліся, а ён – <b>скрынку</b></i> (В. Быкаў) |
| Фізічнае пераўтваральнае ўздзеянне, суадноснае з дынамічнай лакалізацыяй | Аб'ектыў                                             | Займеннік І. скл. адз. ліку | 23                         | 9 %                  | <i>Параска распарадзілася шчодро і неадхільна: – <b>Усё</b>, што ёсць, – на стол</i> (І. Мележ)                                                    |

Працяг табліцы

| Агульная семантыка                                                                   | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма     | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                             |
|--------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|------------------------------|----------------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Фізічнае непераўтваральнае ўздзеянне, суадноснае з узаемадзеяннем суб'екта і аб'екта | Пацыентыў                                            | Займеннік Тв. скл. адз. ліку | 15                         | 6 %                   | Тэкую скацінку, як у мяне, дзетачкі, я – хоць з <b>кім</b> (І. Мележ)                                |
| Фізічнае непераўтваральнае ўздзеянне, суадноснае з мэтай                             | Фінітыў-4                                            | Назоўнік В. скл. адз. ліку   | 31                         | 13 %                  | Кожную капейку, кожны грам – <b>на ўлік</b> . Усім, у каго рукі доўгія, – <b>на руках</b> (І. Мележ) |
| Актыўнае непераўтваральнае ўздзеянне ў інтэлектуальнай сферы                         | Адрасат                                              | Займеннік Д. скл. адз. ліку  | 24                         | 10 %                  | – Ты лепш паслухай. Вершы гэтыя – <b>табе</b> (А. Макаёнак)                                          |
| <b>Усяго (працяглае непераўтваральнае ўздзеянне)</b>                                 |                                                      |                              | <b>244</b>                 | <b>100 %</b>          |                                                                                                      |

| Агульная семантыка                                                                            | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| Акцыянальна-аб’ектны пераўтваральны тып. Пераўтваральнае ўздзеянне на аб’ект у фізічнай сферы |                                                      | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 28                         | 31 %                  | Гішарствуе «Слон», і « <b>Асла</b> » на яго месца (А. Макаёнак)                              |
|                                                                                               |                                                      | Займеннік В. скл. адз. ліку | 30                         | 33 %                  | – <b>Яе</b> , – кіўнуў ён на Сцепаніду, – нікуды за парог (І. Мележ)                         |
|                                                                                               |                                                      | Займеннік Р. скл. адз. лік  | 17                         | 19 %                  | – Толькі паспрабуй не паслухацца! Вось я зараз <b>цябе</b> (І. Мележ)                        |
|                                                                                               |                                                      | Займеннік Р. скл. мн. лік   | 16                         | 17 %                  | Немцы пасля ўсіх – у яму (В. Быкаў)                                                          |
| Усяго                                                                                         |                                                      |                             | 91                         | 29 %                  |                                                                                              |
|                                                                                               | Бенефіцыенс                                          | Займеннік Д. скл. мн. ліку  | 19                         | 6 %                   | – На лаўках спаць цесна. Мы <b>вам</b> – у баковачцы (І. Мележ)                              |
| Актыўнае пераўтваральнае ўздзеянне на аб’ект, суадноснае са спосабам                          | Спосаб                                               | Назоўнік Р. скл. адз. ліку  | 31                         | 78 %                  | – Яшчэ што-небудзь такое зробіш, і я <b>цябе</b> – <b>без трыбунала...</b> Сам! (А. Дудараў) |
|                                                                                               |                                                      | Прыслоўе                    | 9                          | 22 %                  | – А я кажу – <b>мелко!</b> Трэба паўтары аршыны – не меней (І. Мележ)                        |
| Усяго                                                                                         |                                                      |                             | 40                         | 13 %                  |                                                                                              |

| Агульная семантыка                                                 | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Пераўтваральнае ўздзеянне на аб’ект пры дапамозе інструмента       | Інструментыў-1 (нерухомы)                            | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 8                          | 3 %                   | Гд што, біцца захацеў? Дык можаш галавой <b>аб вугал</b> (А. Макаёнак)                                                                                 |
|                                                                    | Інструментыў-1 (рухомы)                              | Назоўнік Р. скл. адз. ліку  | 7                          | 2 %                   | Бацька яго з <b>ружжа</b> . А затым і сябе з другога ствала (В. Быкаў)                                                                                 |
| Актыўнае пераўтваральнае ўздзеянне на аб’ект пры дапамозе функтыва | Аб’ектыў                                             | Назоўнік М. скл. адз. л. ку | 16                         | 33 %                  | – Як баяніста яго на сённяшні дзень няма! Трэба ж так – акурат <b>на руцэ</b> (А. Макаёнак)                                                            |
|                                                                    |                                                      | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 14                         | 29 %                  | – Раёну давялі такі план на малаку! А ён задумаў <b>басейн</b> на пяцьдзясят метраў (А. Дзялендзік)                                                    |
|                                                                    |                                                      | Назоўнік Ч. скл. мн. лік    | 18                         | 38 %                  | – Тут жа <b>дамбу</b> трэба, <b>плаціну</b> трэба, каб затрымаць тых, што ў горад бягуць (А. Макаёнак)                                                 |
| Усяго                                                              |                                                      |                             | 48                         | 15 %                  |                                                                                                                                                        |
| Актыўнае пераўтваральнае ўздзеянне ў сацыяльнай                    | Локум                                                | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 23                         | 7 %                   | – Калі вас выбіралі дэпутаткай, я так радавалася і ўсім хвалілася: гэта вы да станка прывучылі мяне. І вот вас – у <b>Вярхоўны Савет</b> (А. Макаёнак) |

Працяг табліцы

| Агульная семантыка                                                            | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| сферы. Род заняткаў                                                           | Медыятыў-3                                           | Назоўнік М. скл. адз. ліку  | 17                         | 5 %                   | <i>Карыстаецца правамі і прывілеямі калгаснікаў. А вось з работай... Цяпліцы, нутрыі... Часцей <b>на рынку</b>, чым <b>на працы</b>. За што ж – сена? (А. Дзялендзік)</i> |
| Змена грамадзянскага стану суб'екта                                           | Спосаб                                               | Прыслоўе                    | 7                          | 2 %                   | <i>– Толькі, – вочы патрабавалі, як неадменнага, – што б <b>па-людску</b>. У царкве (І. Мележ)</i>                                                                        |
| Актыўнае пераўтваральнае ўздзеянне ў сацыяльнай сферы, суадноснае са спосабам | Спосаб                                               | Фразеалагічная адзінка      | 3                          | 23 %                  | <i>– Я ўпэўнены, што яны радуецца, калі бачаць, як цябе <b>проці шэрсці</b> (А. Макаёнак)</i>                                                                             |
|                                                                               |                                                      | Назоўнік Тв. скл. адз. ліку | 7                          | 54 %                  | <i>Ганебная тактыка раёнішчыкаў – любой <b>цаной</b> любое мерапрыемства (А. Дзялендзік)</i>                                                                              |
|                                                                               |                                                      | Займеннік Тв. скл. мн. ліку | 3                          | 23 %                  | <i>Пачакаем з перадзелам зямлі. Трохі пачакаем <b>іншых</b>. Каб не наракалі потым, што <b>без іх</b> (І. Мележ)</i>                                                      |
| Усяго                                                                         |                                                      |                             | 13                         | 4 %                   |                                                                                                                                                                           |

Заканчэнне табліцы

| Агульная семантыка                                     | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма   | Агульная колькасць адзінак | Працэнтны суадносіны | Прыклады                                                                                                             |
|--------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Адносіны паміж суб'ектам і аб'ектам у сацыяльнай сферы | Спосаб                                               | Прыслоўе                   | 12                         | 4 %                  | <i>Х</i> ба можна <b>так</b> з чалавекам (А. Макаёнак)                                                               |
| Сумесная дзейнасць у сацыяльнай сферы                  | Крэатыў                                              | Назоўнік В. скл. адз. ліку | 15                         | 5 %                  | <i>Мы з вамі – адну вялікую справу</i> (А. Дзялендзік)                                                               |
| Узаемадзеянне суб'екта і аб'екта ў фізічнай сферы      | Крэатыў                                              | Назоўнік В. скл. адз. ліку | 17                         | 5 %                  | <i>Усё я думаю: кэб Хадоська була, кэб з <b>Кананячкаю</b> полечку ці кадрыліцу на васямнаццаць кален</i> (І. Мележ) |
| <b>Усяго (актыўнае пераўтваральнае ўздзеянне)</b>      |                                                      |                            | <b>317</b>                 | <b>100 %</b>         |                                                                                                                      |
| <b>Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу</b>                  |                                                      |                            | <b>883</b>                 |                      |                                                                                                                      |

### ***Г.3. ЛАКАТЫЎНА-ПАЦЫЕНТЛУХЫ ТЫП***



| Агульная семантыка                                                             | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма       | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Перамяшчэнне ў прасторы, суадноснае з уздзеяннем суб'екта на адушаўлены аб'ект | Пацыенс                                              | Займеннік<br>В. скл. адз. ліку | 271                        | 59 %                  | – Сушчэнне <b>мяне</b> ў Зуброўку, – скрыгаючы ад болю зубамі, сказаў Бураў (В. Быкаў)                                                                                 |
|                                                                                |                                                      | Займеннік<br>В. скл. мн. ліку  | 132                        | 29 %                  | – <b>Яны нас</b> – на могілкі, – цёпнуў плячыма Зьміць. – А можа – у кар'ер (В. Быкаў)                                                                                 |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік<br>В. скл. адз. ліку  | 53                         | 12 %                  | – На покуць трэба <b>юбілярку!</b> – напамніў Лёкса Тамашу (Н. Гілевіч)                                                                                                |
|                                                                                | Усяго                                                |                                | 456                        | 76 %                  |                                                                                                                                                                        |
| Перамяшчэнне ў прасторы неадушаўленага аб'екта                                 | Аб'ект (аб'ектыў)                                    | Назоўнік<br>В. скл. адз. ліку  | 47                         | 44 %                  | На сметнік – <b>хлеб!</b> Духмяны! Смачны! // <b>І гэта ў нас</b> , дзе сам народ – // <b>І гаспадар</b> , і распарадчык // <b>Усіх багаццяў і даброт</b> (Н. Гілевіч) |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік<br>В. скл. мн. ліку   | 59                         | 56 %                  | Убегла ў пакой. <b>Кнігі, сшыткі</b> са стала – на падаконнік. <b>Стол</b> – ад сцяны. На стол – чысты <b>настольнік</b> (І. Мележ)                                    |
|                                                                                | Усяго                                                |                                | 106                        | 18 %                  |                                                                                                                                                                        |
|                                                                                | Элімінатыў                                           | Назоўнік<br>В. скл. адз. ліку  | 27                         | 77 %                  | Ты <b>грамату</b> лепш – у печ. <b>Гэта</b> не забаўка (В. Быкаў)                                                                                                      |
|                                                                                |                                                      | Назоўнік<br>В. скл. мн. ліку   | 8                          | 23 %                  | <b>Літаратура</b> была прачытана. <b>І Андрэй кнігі</b> – у бібліятэку (В. Хомчанка)                                                                                   |
| Усяго                                                                          |                                                      |                                | 35                         | 6 %                   |                                                                                                                                                                        |
| Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу                                                 |                                                      |                                | 597                        | 100 %                 |                                                                                                                                                                        |

#### ***Г.4. АКЦИЯНАЛЬНА-ДЕЛІБЕРАТИВНИ ТИП***

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

| Агульная семантыка                                    | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Маўленчая дзейнасць суб'екта, прызначаная адрасату    | Дэліберат                                            | Займеннік В. скл. адз. ліку | 17                         | 40 %                  | – Я вінаваты! Я! Ты это – <b>бацьку!</b> (І. Мележ)                                                                           |
|                                                       |                                                      | Назоўнік Н. скл. адз. ліку  | 25                         | 60 %                  | – А вы мне – <b>пагрузка, выгрузка, продаж</b> (М. Матукоўскі)                                                                |
|                                                       | Усяго                                                |                             | 42                         | 13 %                  |                                                                                                                               |
|                                                       | Азначэнне                                            | Назоўнік В. скл.            | 6                          | 2 %                   | – Ты мне што-небудзь такое... <b>пра любоў!</b> (М. Матукоўскі)                                                               |
| Маўленчая дзейнасць суб'екта, безадносная да адрасата | Дэліберат                                            | Займеннік В. скл.           | 7                          | 6                     | – Ты – <b>пра каго?</b> – Я – пра Мар'яну. Яна з табой была ўначы (Н. Гілевіч)                                                |
|                                                       |                                                      | Назоўнік В. скл. адз. ліку  | 81                         | 66 %                  | Адзін – <b>пра перагрэў</b> планеты і сусветны <b>патоп</b> , другі – <b>пра амярцвенне</b> сусветнага акіяна (М. Матукоўскі) |
|                                                       |                                                      | Назоўнік В. скл. мн. л.     | 34                         | 28 %                  | – Я гэтага ўжо не лічу. Я толькі – <b>пра сем'і</b> партызан нашага атрада (А. Макаёнак)                                      |
|                                                       | Усяго                                                |                             | 122                        | 38 %                  |                                                                                                                               |

Заканчэнне табліцы

| Агульная семантыка                                   | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма   | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Маўленчая дзейнасць суб'екта, суадносная са спосабам | Способ                                               | Прыслоўе                   | 83                         | 26 %                  | – Чаму ты думаеш, што я жартую? Я – сур'ёзна (М. Матукоўскі)                                                                              |
| Маўленчая дзейнасць, суадносная з прычынай           | Каўзатыў                                             | Назоўнік Р. скл. адз. ліку | 6                          | 53 %                  | – Пра Аўласа, відаць, нехта – са зла (А. Макаёнак)                                                                                        |
|                                                      |                                                      | Назоўнік В. скл.           | 32                         | 47 %                  | Сябе – за найгоркі з грахоў, // Дарогу – за ўпартасць і муку...// У скрусе няма берагоў – // Ні ўдзень, ні ўначы, ні ў дакуку (Т. Бондар) |
| Усяго                                                |                                                      |                            | 68                         | 21 %                  |                                                                                                                                           |
| Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу                       |                                                      |                            | 323                        | 100 %                 |                                                                                                                                           |

### ***Г.5. ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНА-ЛАКАТЪҢНЫ ТЫП***

| Агульная семантика                                    | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма          | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Статальная лакалізацыя ў межах прасторавага арыенціра | Лакатыў                                              | Назоўнік<br>М. скл.<br>адз. ліку  | 224                        | 30 %                  | <i>А тут – незнаёмая госця на пыльным старым ды-<br/>ване</i> (Т. Бондар)                                      |
|                                                       |                                                      | Назоўнік<br>М. скл.<br>мн. ліку   | 138                        | 19 %                  | <i>Аблога цішыні вакол. Абломак месяца ў аблоках</i><br>(Т. Бондар)                                            |
|                                                       |                                                      | Назоўнік<br>Р. скл.<br>адз. ліку  | 29                         | 4 %                   | <i>Ля маці</i> – дзеці: <i>Лёдзя з мужам, Антось, Мікіта і Тамаш...</i> (Н. Гілевіч)                           |
|                                                       |                                                      | Прыслоўе                          | 242                        | 32 %                  | <i>Я побач. // Я люблю</i> (Р. Баравікова)                                                                     |
|                                                       |                                                      | Займеннік<br>В. скл.<br>мн. ліку  | 21                         | 3 %                   | <i>– Ганна – у вас</i> (І. Мележ)                                                                              |
|                                                       |                                                      | Займеннік<br>М. скл.<br>адз. ліку | 89                         | 12 %                  | <i>Знекуль выскачыў газік, // Пабег сургунём, // На ім – дзядзька Тамаш // З велічэзным снапом</i> (П. Броўка) |
| Усяго (ад агульнай колькасці)                         |                                                      |                                   | 743                        | 60 %                  |                                                                                                                |

| Агульная семантыка                                         | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма          | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------------------|----------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Статальная лакалізацыя па-за межамі прасторавага арыенціра | Лакатыў                                              | Назоўнік<br>Тв. скл.<br>адз. ліку | 139                        | 23 %                  | <i>За берагом</i> – чыстая вада. Глыбіня (І. Мележ)                                                                                         |
|                                                            |                                                      | Назоўнік<br>Р. скл.<br>адз. ліку  | 75                         | 25 %                  | <i>Для хаты</i> – маладая грушка (Б. Мікуліч)                                                                                               |
|                                                            |                                                      | Назоўнік<br>Тв. скл.<br>мн. ліку  | 52                         | 17 %                  | <i>І палкоўнікава постаць у яго перад вачыма</i> (П. Броўка)                                                                                |
|                                                            |                                                      | Прыслоўе                          | 32                         | 11 %                  | <i>Там, за сінім, ціхім борам, – шмат засмучаных суніц</i> (А. Куляшоў)                                                                     |
| Усяго (ад агульнай колькасці)                              |                                                      |                                   | 298                        | 24 %                  |                                                                                                                                             |
| Статальная лакалізацыя паміж прасторавымі арыенцірамі      | Лакатыў                                              | Назоўнік<br>Р. скл.<br>мн. ліку   | 84                         | 43 %                  | <i>Дачку ж маю ты знаў, Мальвіну? // З дзіцяткам тут іх вечны сон. // Вось і прыходжу на магілу. // Унь агароджа між сасон</i> (Н. Гілевіч) |
|                                                            |                                                      | Займеннік<br>Р. скл. мн. ліку     | 113                        | 57 %                  | <i>Сярод іх</i> – мой няроўны почырк (Р. Баравікова)                                                                                        |
| Усяго (ад агульнай колькасці)                              |                                                      |                                   | 197                        | 16 %                  |                                                                                                                                             |
| Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу                             |                                                      |                                   | 1238                       | 100 %                 |                                                                                                                                             |

## ***Г.6. СТАТАЛЬНЫ ТЭП***



| Агульная семантыка                                   | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Способ выражэння і форма   | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Праява стану ў сацыяльнай сферы                      | Іменная частка выказніка                             | Назоўнік В. скл. адз. ліку | 29                         | 41 %                  | – Ты – з <b>парабка</b> . Ён паедзе дадому, а ты – за <b>дзю</b> (І. Мележ)                                                                                    |
|                                                      |                                                      | Назоўнік М. скл. мн. ліку  | 42                         | 59 %                  | – Я – у <b>камсамольцах</b> , – важна прамовіў Косцік (І. Мележ)                                                                                               |
| Усяго                                                |                                                      |                            | 71                         | 100 %                 |                                                                                                                                                                |
| Змена сацыяльнага стану, абумоўленая пэўнай прычынай | Локум                                                | Назоўнік Р. скл. адз. ліку | 38                         | 23 %                  | – Чаго ж вы – з <b>калгаса</b> ? – Апейка зірнуў на маўклівага (І. Мележ)                                                                                      |
| Фазісная мадыфікацыя праявы пэўнага стану            | Локум                                                | Назоўнік Р. скл. адз. ліку | 18                         | 11 %                  | – Трыццаць сем новых гаспадарак за тыдзень <b>улілося</b> . І дваццаць дзевяць – з <b>калгаса</b> (І. Мележ)                                                   |
| Мадальная мадыфікацыя праявы стану                   | Тэмпаратыў                                           | Прыслоўе                   | 23                         | 14 %                  | – Так і ў цюрму <b>нядоўга</b> , – стрымана, як старэйшы, сказаў Васіль (І. Мележ)                                                                             |
| Змена грамадзянскага стану суб'екта                  | Локум                                                | В. скл. адз. лік           | 12                         | 8 %                   | – Ну, ну! Нявольна так, <b>дзіцятка</b> ! // І ўжо ж нікому не сакрэт! // І справядліва <b>кажа</b> матка: // Цяпер вам толькі ў <b>сельсавет</b> (Н. Гілевіч) |
| Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу                       |                                                      |                            | 162                        | 100%                  |                                                                                                                                                                |

### ***Г.7. ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНА-ТЭМПЕРАЛЬНЫ ТЫП***

| Агульная семантыка                                                               | Паказчык семантыкі<br>(кампанент семан-<br>тычнай структуры) | Способ<br>выражэн-<br>ня і форма | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнт-<br>ныя суад-<br>носіны | Прыклады                                                                                                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Экзістэнцыяль-<br>ная семантыка,<br>суадносная з ча-<br>сам                      | Тэмпаратыў                                                   | Назоўнік<br>В. скл.<br>адз. лік  | 38                               | 21 %                            | <i>Гусінь дзень</i> – рухавая сетка інею<br>(Я. Брыль)                                                                       |
|                                                                                  |                                                              | Прыслоўе                         | 58                               | 31 %                            | <i>Удзень і ўночы</i> – дажджы, дажджы<br>(К. Чорны)                                                                         |
|                                                                                  | <b>Усяго (ад агульнай колькасці)</b>                         |                                  | <b>96</b>                        | <b>52 %</b>                     |                                                                                                                              |
| Экзістэнцыяль-<br>ная прыкмета –<br>апрадмечанае<br>дзеянне                      | Тэмпаратыў                                                   | Назоўнік<br>Р. скл.<br>адз. лік  | 18                               | 62 %                            | <i>На зары</i> – толькі дрэў трапятанне (Р. Ба-<br>равікова)                                                                 |
|                                                                                  |                                                              | Прыслоўе                         | 11                               | 32 %                            | <i>Уночы</i> – толькі пошум лясны (Я. Брыль)                                                                                 |
|                                                                                  | <b>Усяго (ад агульнай колькасці)</b>                         |                                  | <b>29</b>                        | <b>16 %</b>                     |                                                                                                                              |
| Пастаянны або<br>нязменны харак-<br>тар праявы экзіс-<br>тэнцыяльнай<br>прыкметы | Дыстрыбутыў-2                                                | Прыслоўе                         | 11                               | 44 %                            | <i>Штодня</i> – музыкі, баль за балем (Р. Бара-<br>вікова)                                                                   |
|                                                                                  |                                                              | Назоўнік<br>Р. скл.<br>адз. лік  | 14                               | 56 %                            | <i>Кожны дзень</i> – шчасце і радасць<br>(Я. Брыль)                                                                          |
|                                                                                  | <b>Усяго (ад агульнай колькасці)</b>                         |                                  | <b>25</b>                        | <b>14 %</b>                     |                                                                                                                              |
| Фазісная мадыфі-<br>кацыя праявы эк-<br>зістэнцыяльнай<br>прыкметы               | Тэрмінатыў                                                   | Назоўнік<br>Тв. скл.<br>мн. лік  | 34                               | 18 %                            | <i>І зноў жаночая інтрыга ці наваспечаны<br/>пачын? За фільмам</i> – фільм, // <i>За кнігай</i> –<br>кніга... (Р. Барадулін) |
| <b>Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу</b>                                            |                                                              |                                  | <b>184</b>                       | <b>100 %</b>                    |                                                                                                                              |

#### ***Г.8. РЭЛЯЦЫЙНЫ ТИП***

| Агульная семантыка                                  | Паказчык семантыкі (кампанент семантычнай структуры) | Спосаб выражэння і форма   | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Адносіны ў эмацыянальна-псіхічнай сферы             | Рэлянт-2                                             | Назоўнік Р. скл. адз. ліку | 43                         | 60 %                  | <i>Васіль не раз цешыў сябе, марыў. Хоць бы дзесяцінку зямлі каля цагельні. Зажыў бы тады непагано!.. І от жа як усё павярнулася. І ад Карча, і ад яго. Разам (І. Мележ)</i> |
|                                                     | Карэлянт                                             | Займеннік В. скл. мн. ліку | 29                         | 40 %                  | <i>– Вася, табе не шкода, што ў нас так... няскладна? (І. Мележ)</i>                                                                                                         |
| Усяго                                               |                                                      |                            | 72                         | 46 %                  |                                                                                                                                                                              |
| Адносіны ў сацыяльнай сферы, суадносныя са спосабам | Медыятыў                                             | Прыслоўе                   | 84                         | 54 %                  | <i>– Дзеці як да цябе. Як да сваёй (І. Мележ)</i>                                                                                                                            |
| Усяго                                               |                                                      |                            | 156                        | 100 %                 |                                                                                                                                                                              |

**Функцыянаванне канструкцый  
з эліпсісам дзеяслова**

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

## **Д.1. ВЫРАЖЭННЕ ПРЕДЫКАТЫЎНЫХ КАТЭГОРЫЙ У КАНСТРУКЦИЯХ З ЭЛІПСІСАМ ДЗЕЯСЛОВА**

У дадатку прадстаўлены спосабы і сродкі кампенсацыі прэдыкатыўных значэнняў у канструкцыях з эліпсісам дзеяслова. Факталагічны матэрыял сістэматызаваны ў адпаведнасці з сінтаксічнай катэгорыяй – тэмпаральнасці, персанальнасці і мадальнасці. Кожны тып падаецца ў асобным параграфі (Д.1.1 – *Выражэнне катэгорыі тэмпаральнасці*). Далейшы падзел унутры кожнага тыпу ажыццяўляецца ў адпаведнасці са спосабам выражэння прэдыкатыўнага значэння, напрыклад, *сінтаксічны, марфалагічны*. Пасля паказваюцца сродкі выражэння прэдыкатыўных значэнняў: *дэтэрмінаваныя члены сказа, сінтаксічны паралелізм і інш.* Затым указваецца прэдыкатыўнае значэнне, напрыклад, *значэнне цяперашняга часу*. Кожны спосаб падаецца з адпаведнай ілюстрацыяй: *Мы ўсёй сямейкай – ды ў круізе вакол Еўропы* (М. Мацукоўскі) і ўказаннем колькасці сінтаксічных канструкцый названага падвіду (18).

### **Д.1.1. Выражэнне катэгорыі тэмпаральнасці**

| Способ<br>рэаліза-<br>цыі тэм-<br>параль-<br>насці | Сродкі рэалізацыі<br>тэмпаральнасці                                                                        | Тэмпаральная<br>маркіраванасць                                                                                | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                        |
|----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Сінтаксіч-<br>ны                                   | Сінтаксічныя сродкі.<br>Дэтэрмінаваныя члены<br>сказа                                                      | Цяперашні час                                                                                                 | 575                              | 61,<br>5%                | <i>Як узяць экран – ён з гітараю</i> (Г. Багданава);<br><i>За гарадамі гэтай вёскі – шырокі, нізкі луг</i><br>(Я. Брыль)                                                                        |
|                                                    | Сінтаксічны паралелізм<br>паміж аднароднымі вы-<br>казнікамі (эліпсаваным<br>і матэрыяльна выража-<br>ным) | Прошлы час                                                                                                    | 135                              | 14,<br>5 %               | <i>Старую ў час блакады ў лесе // Схапілі злыдні –<br/>і на здзек</i> (Н. Гілевіч)                                                                                                              |
|                                                    |                                                                                                            | Цяперашні час                                                                                                 | 102                              | 11 %                     | <i>Вечар. Сонца на заходзе. // Гоніць Федзя ста-<br/>так свой. // Прыганяе да аборы // І адразу – да<br/>сяброў</i> (П. Броўка)                                                                 |
|                                                    |                                                                                                            | Будучы час                                                                                                    | 124                              | 13 %                     | <i>Скончым школу // І за працу. // Не прапусцім на-<br/>ват дня</i> (П. Броўка)                                                                                                                 |
|                                                    |                                                                                                            | Усяго                                                                                                         | 936                              | 32 %                     |                                                                                                                                                                                                 |
|                                                    | Адасобленыя акалічнас-<br>ці                                                                               | Усёасная маркі-<br>роўка тэмпараль-<br>насці. Дадатковае<br>дзеянне ажыц-<br>цяўляецца раней,<br>чым асноўнае | 87                               | 30 %                     | <i>Падкраўшыся да нашага двара, ён, лівень, з ніз-<br/>кай хмары на яго з густым, гвалтоўным шумам</i><br>(Я. Брыль);<br><i>Пагаварыўшы з намі хвілін пяць, ён – у крэсла</i><br>(Г. Багданава) |



Працяг табліцы

| Спосаб рэалізацыі тэмпаральнасці | Сродкі рэалізацыі тэмпаральнасці                                              | Тэмпаральная маркіраванасць                    | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                            |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                  |                                                                               | Дадатковае дзеянне адбываецца разам з асноўным | 75                         | 27 %                  | <i>Надзескай там і тут – маланка, распісваючы неса ад краю да краю</i> (Я. Брыль)                                                                                                   |
|                                  |                                                                               | Дадатковае дзеянне адбываецца пасля асноўнага  | 67                         | 23 %                  | <i>Дзеці вясёлай грамадою ў бок школы, напаўняючы вёску зычным смехам</i> (У. Шахавец)                                                                                              |
|                                  | Адасобленае азначэнне                                                         | Ускосная маркіроўка значэння тэмпаральнасці    | 58                         | 20 %                  | <i>Знямая ад навіны, Анелька нерухома пасярод хаты</i> (Г. Далідовіч)                                                                                                               |
| <b>Усяго</b>                     |                                                                               |                                                | <b>287</b>                 | <b>10 %</b>           |                                                                                                                                                                                     |
|                                  | Сінтаксічны паралелізм паміж часткамі складанага сказа                        | Пройшы час                                     | 87                         | 54 %                  | <i>Але во <b>выраслі</b> дзеці, толькі б уздыхнуць з палёгкай, ды тут – вайна</i> (В. Быкаў)                                                                                        |
|                                  |                                                                               | Будучы час                                     | 75                         | 46 %                  | <i>Душа <b>перацячэ</b> ў прасцяг, і цяжар гадоў – з плячэй</i> (Т. Бондар)                                                                                                         |
|                                  | <b>Усяго</b>                                                                  |                                                | <b>162</b>                 | <b>5,6 %</b>          |                                                                                                                                                                                     |
|                                  | Сінтаксічныя адносіны паміж часткамі складанага сказа. Адносіны паслядоўнасці | Будучы час                                     | 73                         | 17 %                  | <i>– Вось яшчэ <b>некалькі дзён</b> – і мы ў Царыцыне, потым паварот на Поўнач, <b>пару тыдняў</b>, ад сілы <b>месяц</b>, і мы – за Масквой, і Расія ля нашых ног</i> (А. Макаёнак) |

Працяг табліцы

| Спосаб<br>рэаліза-<br>цыі тэм-<br>параль-<br>насці | Сродкі рэалізацыі<br>тэмпаральнасці                                                     | Тэмпаральная<br>маркіраванасць | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                |
|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------------------|--------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                    | Матэрыяльна выражаны<br>дзеяслоўны выказнік<br>у структуры складанага<br>сказа          | Цяперашні час                  | 98                               | 23 %                     | Бліжэй <b>яго</b> бэз духмяны ў сны, а ў дні апошнія –<br>снэжынкі (Р. Баравікова)                                                                                                                      |
|                                                    |                                                                                         | Прошлы час                     | 165                              | 29 %                     | За лесам <b>было</b> поле, за полем – сады (К. Чорны)                                                                                                                                                   |
|                                                    |                                                                                         | Будучы час                     | 88                               | 11 %                     | За ракой <b>будзе</b> горад, у горадзе – школы, біблія-<br>тэкі, тэатры («Чырвоная змена»)                                                                                                              |
|                                                    | Усяго                                                                                   |                                | 224                              | 15 %                     |                                                                                                                                                                                                         |
|                                                    | Матэрыяльна выражаны<br>дзеяслоўны выказнік<br>у структуры звышфразы-<br>вага адзінства | Цяперашні час                  | 78                               | 25,<br>5 %               | Здалося, толькі задрамаў, як <b>чую</b> – бяда. У рас-<br>чыненых дзвярах – дзед: «Божухна, немцы!»<br>У лазні цёмна, але акенца ўжо святлее... Ранак<br>(В. Быкаў)                                     |
|                                                    |                                                                                         | Прошлы час                     | 93                               | 30,<br>5 %               | Завязла яго ў Мінск. Аперацыю яму <b>зрабілі</b> . А на-<br>заўтра – вайна (А. Макаёнак);<br>Хачу, каб ты журылася на мне. // І белы свет<br>заўсёды <b>быў</b> нямілым. – Нямілым свет?<br>(Т. Бондар) |
|                                                    |                                                                                         | Будучы час                     | 135                              | 44 %                     | – Зараз <b>памераем</b> ціск. А потым – укольчык<br>(А. Макаёнак)                                                                                                                                       |
| Усяго                                              |                                                                                         | 306                            | 11 %                             |                          |                                                                                                                                                                                                         |

Працяг табліцы

| Способ<br>рэаліза-<br>цыі тэм-<br>параль-<br>насці | Сродкі рэалізацыі<br>тэмпаральнасці             | Тэмпаральная<br>маркіраванасць | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------------------|-------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------------------|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                    | Марфалагічныя сродкі. Формаўтваральныя часціцы  | Прошлы час                     | 79                               | 3 %                      | – <i>Бяжэла, у выхадны дзень збярэмся мы і – на Дняпро... і давай песні. А то пасядзем на лодкі і ўніз па цячэнні</i> (А. Макаёнак)                                      |
|                                                    | Вылучальна-абмежавальныя часціцы                | Прошлы час                     | 24                               | 0,8 %                    | – Ты разумееш – я ж <b>толькі</b> са стэпу (В. Быкаў)                                                                                                                    |
|                                                    | Узмацняльныя часціцы                            | Будучы час                     | 18                               | 0,6 %                    | – Мы ўсёй сямейкай – <b>ды</b> ў круіз вакол Еўропы (М. Матукоўскі)                                                                                                      |
|                                                    | Лексічныя сродкі. Назоўнікі з часавым значэннем | Прошлы час                     | 128                              | 32 %                     | – <i>Што ў вас тут новага ... за гэтыя <b>тры тыдні</b></i> (Г. Марчук);<br>– <i>У <b>мінулы панядзелак</b> да нас – камісія. І ведаеш, усё гэты сігнал</i> (А. Дудараў) |
|                                                    |                                                 | Цяперашні час                  | 145                              | 35 %                     | <i>Не з ранку ўдзень, // <b>А з году ў год</b> – // Угору! // Неадступна</i> (Т. Бондар)                                                                                 |
|                                                    |                                                 | Будучы час                     | 132                              | 33 %                     | <i>Што <b>наперадзе з гадамі?</b> // Лёс. Жыццё. А можа, бой? // Ходзіць ён паміж кустамі, // Разважаючы з сабой</i> (П. Броўка)                                         |
|                                                    |                                                 | Усяго                          | 405                              | 14 %                     |                                                                                                                                                                          |

| Спосаб рэалізацыі тэмпаральнасці | Сродкі рэалізацыі тэмпаральнасці | Тэмпаральная маркіраванасць | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                         |
|----------------------------------|----------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                  | Прыслоўі са значэннем часу       | Прошлы час                  | 75                         | 32 %                  | <i>Учора</i> – белыя хрызантэмы. Крохкія, апошнія восеньскія кветкі (Г. Багданава);<br><i>Учора</i> снег... Сёння снег... Заўтра снег... (Т. Бондар);<br>– <i>Учора</i> да нас – госці. Дачка з мужам (М. Капыловіч)                                             |
|                                  |                                  | Цяперашні час               | 78                         | 33 %                  | <i>Цяпер</i> вясна. І скрозь акно чую яе святочны хмельны пах, чую птушыныя спевы (Г. Багданава);<br>Адзін на балоце. <i>Сягодня</i> – нядзеля (З. Бядуля);<br>– Сапсаваў дзяўчыне жыццё, а <i>цяпер</i> – соль на рану (А. Дзялендзік)                          |
|                                  |                                  | Будучы час                  | 84                         | 35 %                  | <i>Наперадзе</i> – адпачынак. Мора. Сонца (Г. Багданава);<br>Яны ў Гародні, бы ў палоне. // Такі ўжо час... ідзеш далей... // Турботы – <i>заўтра</i> , а сёння // Ты – бесклапотны салавей (Л. Дранько-Майсюк);<br><i>Заўтра</i> ў Лёдзі юбілей (Г. Багданава); |

Заканчэнне табліцы

| Способ<br>рэаліза-<br>цыі тэм-<br>параль-<br>насці | Сродкі рэалізацыі<br>тэмпаральнасці | Тэмпаральная<br>маркіраванасць | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                      |
|----------------------------------------------------|-------------------------------------|--------------------------------|----------------------------------|--------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                    |                                     |                                |                                  |                          | Напрыклад <i>заўтра</i> – кантрольная (А. Дудараў);<br>– <i>Значыць, заўтра</i> адну лыжачку ў час сняданку<br>(Г. Багданава) |
| Усяго                                              |                                     |                                | 237                              | %                        |                                                                                                                               |
| Усяго                                              |                                     |                                | 2878                             |                          |                                                                                                                               |

*Д.1.2. Выразэнне катэгорыі маса-насці*

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

| Спосаб рэалізацыі сінтаксічнай мадальнасці | Сродкі рэалізацыі мадальнасці           | Сінтаксічнае значэнне мадальнасці                                        | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                |
|--------------------------------------------|-----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Сінтаксічны                                | Часціцы <i>давай</i> ( <i>давайце</i> ) | <b>Аб’ектыўная мадальнасць.</b> Значэнне загаднага ладу 2 асобы мн. ліку | 89                         | 4 %                   | Музыканты іграюць польку ў паскораным тэмпе. <u>Адась</u> (падыходзячы да Надзі). – <b>Давай і мы</b> (І. Козел)                                                                                                                        |
|                                            | Часціца <i>давай</i>                    | Значэнне загаднага ладу 2 асобы адз. ліку                                | 76                         | 3 %                   | – <b>Давай</b> што весялейшае! – не вытрываў смутку першы, крыкнуў Алёшу Хоня (І. Мележ)                                                                                                                                                |
|                                            | Часціца <i>давай</i>                    | Значэнне загаднага ладу 2 асобы мн. ліку                                 | 67                         | 3 %                   | – <b>Ето праўда!</b> – падхапіў Хоня. – <b>Дак давайце ў хату</b> (І. Мележ)                                                                                                                                                            |
|                                            | Часціца <i>бы</i>                       | Значэнне загаднага ладу                                                  | 112                        | 5 %                   | – Дзіўны вы чалавек, Пётр Іванавіч! Вам <b>бы</b> – ніжэй травы (А. Дзялендзік)                                                                                                                                                         |
|                                            | Часціца <i>каб</i>                      | Значэнне загаднага ладу                                                  | 131                        | 6 %                   | – <b>Калі хочаш</b> – бяжы ў хлест і над казой наплач, а ля мяне <b>каб</b> моўчкі (А. Дударэў);<br><b>Каб</b> мне ды свайго агранома.. Прызнацца, я, можа <b>б</b> і не ламаў <b>бы</b> столькі галавы над гэтай кніжкай (А. Макаёнак) |
|                                            | Адмоўная часціца <i>ні</i>              | Значэнне загаднага ладу                                                  | 152                        | 7 %                   | – Без маёй запіскі нікому – <b>ні</b> манеткі (А. Макаёнак)                                                                                                                                                                             |

Працяг табліцы

| Спосаб рэалізацыі сінтаксічнай мадальнасці | Сродкі рэалізацыі мадальнасці                              | Сінтаксічнае значэнне мадальнасці | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                |
|--------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-----------------------------------|----------------------------|-----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                            | Спалучэнне сэнсавай і адмоўнай часціц <i>каб ні</i>        | Значэнне заагднага ладу           | 78                         | 3 %                   | – <i>Каб ні слова пра ўсё! Нікому, ніколі</i> (І. Мележ)                                                                                                                                |
|                                            | Спалучэнне формаўтваральных часціц <i>хай бы</i>           | Значэнне заагднага ладу           | 47                         | 2 %                   | – <i>Ага! – сказаў Цвяткоў. – Мы хай бы – на перадавую, так? А ты – у кусты! Знаем такіх</i> (В. Быкаў)                                                                                 |
|                                            | Спалучэнне пыталых і формаўтваральных часціц <i>ці б</i>   | Значэнне заагднага ладу           | 83                         | 4 %                   | – <i>Ці нельга б пацішэй трохі. – І напрыстойней!</i> (І. Мележ)                                                                                                                        |
|                                            | Злучнік <i>каб</i> у структуры складанага сказа            | Значэнне заагднага ладу           | 47                         | 2 %                   | – <i>Дак глядзі ж, каб з хаты – нікуды! І ў хату – нікога чужога – зачыніся і не пускай!</i> (І. Мележ)                                                                                 |
|                                            | Сінтаксічны паралелізм у структуры звышфразавога адзінства | Значэнне заагднага ладу           | 18                         | 1 %                   | – <i>Знайце ж канспірацыю... І працуйце ціха... // Каб ні слова немцам, пападзем калі. // І, здаецца, з ветрам // Выцякала Свіслач, // Буйнаю наводкай // Мчала на палі</i> (П. Броўка) |
|                                            | Звароткі                                                   | Значэнне заагднага ладу           | 95                         | 4 %                   | – <i>Янка, на сход! – крычаў тым часам Юлік каля другога хаты</i> (К. Чорны)                                                                                                            |



Працяг табліцы

| Спосаб рэалізацыі сінтаксічнай мадальнасці | Сродкі рэалізацыі мадальнасці                   | Сінтаксічнае значэнне мадальнасці | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------|-------------------------------------------------|-----------------------------------|----------------------------|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                            | Парцэляваныя канструкцыі                        | Значэнне загадага ладу            | 72                         | 3 %                   | – <i>У Юравічы! У бальніцу – зараз жа! – сказаў доктар, пазваўшы бацьку з сянец...</i> (І. Мележ)                                                                                                           |
|                                            | Інтанацыя                                       | Значэнне загадага ладу            | 84                         | 4 %                   | – <i>Гэй, у двор на згон-прыгон!</i> (З. Бядуля);<br>– <i>Ану, дадому!</i> (С. Кавалёў);<br>– <i>Усе па адным – за мной!!!</i> (А. Дудараў);<br><i>Смела наперад! // Няма нам дарогі назад!</i> (З. Бядуля) |
|                                            | Фармальна-граматычныя фактары. Форма дапаўнення | Значэнне загадага ладу            | 78                         | 3 %                   | Галя ( <u>жартаўліва траціць прытомнасць</u> ). – <i>Ой, вяды мне</i> (А. Макаёнак);<br>– <i>Гуркоў салёных панам афіцэрам</i> (І. Мележ);<br>– <i>Каня, жыва!</i> (В. Быкаў)                               |
|                                            | Часціцы <i>бы (б)</i>                           | Значэнне ўмоўнага ладу            | 124                        | 5,5 %                 | – <i>Ездзілі мы ўчора на выстаўку. Вось гэта тэхніка! Нам бы такую ў калгас!</i> (А. Дзялендзік)                                                                                                            |
|                                            | Вылучальна-абмежавальныя часціцы <i>хоць</i>    | Значэнне ўмоўнага ладу            | 112                        | 5 %                   | <i>З вейкі мамінай парушынкай // У сусвеце ляціць чалавек. // Хоць глыточак адзін, хоць расінку // На дарогу – на год, як на век</i> (В. Зуёнак)                                                            |

Працяг табліцы

| Спосаб рэалізацыі сінтаксічнай мадальнасці | Сродкі рэалізацыі мадальнасці                                                 | Сінтаксічнае значэнне мадальнасці                               | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                            | Спалучэнне вылучальна-абмежавальнай і формаўтваральнай часціц <i>толькі б</i> | Значэнне ўмоўнага ладу                                          | 98                         | 4 %                   | <i>Толькі б матчыну сцежку дагнаць. // Толькі б з мамай – няхай перад смерцю</i> (Т. Бондар)                                                                                |
|                                            | <b>Кантэкстуальныя сродкі.</b> Пабочныя словы                                 | Значэнне ўмоўнага ладу                                          | 15                         | 1 %                   | <i>Жыццё як бы смяецца з яго! «А мо, і праўда – кінуць усё: прападзі яно пропадам! – вярнулася зноў да Васіля. – Кінуць, ды з Ганнай!.. Куды вочы глядзяць!»</i> (І. Мележ) |
|                                            | Злучнік <i>каб</i>                                                            | Значэнне ўмоўнага ладу                                          | 51                         | 2 %                   | <i>– От думаю: <b>кеб</b> Хадоська була, <b>кеб</b> з Канапляначкаю – полечку ці кадрыліцу на васямнаццаць кален</i> (І. Мележ)                                             |
|                                            | Безасабова-прэдыкатыўнае прыслоўе <i>трэба</i>                                | <b>Суб’ектыўная мадальнасць.</b> Мадальнае адценне неабходнасці | 48                         | 2 %                   | <i>Яго (зерне) з цёплым дажджом у зямлю <b>трэба</b></i> (А. Дудараў)                                                                                                       |
|                                            | Форма дапаўнення з суб’ектыўным значэннем (Д. скл.)                           | Мадальнае адценне неабходнасці                                  | 31                         | 1,5 %                 | <i>– Ты ж застаешся тут, – кінуў ён на вёску. – <b>А мне</b> – у атрад</i> (В. Быкаў)                                                                                       |

| Спосаб рэалізацыі сінтаксічнай мадальнасці | Сродкі рэалізацыі мадальнасці                   | Сінтаксічнае значэнне мадальнасці | Агульная колькасць адзінак | Працэнтныя суадносіны | Прыклады                                                                                                                            |
|--------------------------------------------|-------------------------------------------------|-----------------------------------|----------------------------|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                            | Парцэляваная канструкцыя                        | Мадальнае адценне неабходнасці    | 21                         | 1%                    | – Галоўнае, да цёткі якой. <b>Каб карміла</b> , – напамніў Ляўчук (В. Быкаў)                                                        |
|                                            | Безасабова-прэдыкатыўнае прыслоўе <i>можна</i>  | Мадальнае адценне магчымасці      | 54                         | 2,5 %                 | – <b>Што можна</b> – на такім трактары? Ды ўсё! (А. Дзялендзік)                                                                     |
|                                            | Безасабова-прэдыкатыўныя прыслоўі <i>нельга</i> | Мадальнае адценне немагчымасці    | 73                         | 3 %                   | – <b>Нельга</b> днём – да сувязнога. Высачыць могуць («Мінская праўда»)                                                             |
|                                            | Звязка састаўнога дзеяслоўнага выказніка        | Мадальнае адценне немагчымасці    | 97                         | 4,5 %                 | – Крыўдна: зноў не <b>атрымаецца</b> на поўдзень (А. Дзялендзік)                                                                    |
|                                            | Часціцы <i>хіба</i>                             | Мадальнае адценне няўпэўненасці   | 75                         | 3 %                   | – Туды цяпер і не даехаць, і не дайсці. На верталёце <b>хіба</b> (М. Матукоўскі)                                                    |
|                                            | Пабочныя словы                                  | Мадальнае адценне неабходнасці    | 123                        | 47 %                  | – За вёску, <b>можна</b> , у жытное, // Дзе ціша долы спавіла? – // Ага, за вёску. Так даўно я // У полі ноччу не была (Н. Гілевіч) |
|                                            |                                                 | Мадальнае адценне ўпэўненасці     | 51                         | 19,5 %                | – Я, <b>вядома</b> , у атрад. Мне ў вёсцы болей нельга («Прыдняпроўская ніва»)                                                      |

Заканчэнне табліцы

| Спосаб<br>рэаліза-<br>цыі сін-<br>таксічнай<br>мадаль-<br>насці | Сродкі рэалізацыі<br>мадальнасці | Сінтаксічнае значэнне<br>мадальнасці | Агульная коль-<br>касць адзінак | Працэнтныя су-<br>адносіны | Прыклады                                                                                            |
|-----------------------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------------------|---------------------------------|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                 |                                  | Мадальнае адценне няў-<br>пэўненасці | 87                              | 3 %                        | – <i>Вы, <b>відаць</b>, у школу ? – запытала нас мала-<br/>дзіца з дзіцём за руках (Я. Сіпакоў)</i> |
|                                                                 |                                  | <b>Усяго</b>                         | <b>261</b>                      | <b>11 %</b>                |                                                                                                     |
| <b>Усяго</b>                                                    |                                  |                                      | <b>2240</b>                     | <b>100 %</b>               |                                                                                                     |

***Д.1.3. Выразэнне катэгорыі пераходнасці***

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

| Спосаб<br>выражэн-<br>ня перса-<br>нальнасці | Сродкі выражэння<br>персанальнасці            | Сінтаксічнае зна-<br>чэнне персаналь-<br>насці | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                       |
|----------------------------------------------|-----------------------------------------------|------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|
| Сінтаксіч-<br>ны                             | <b>Лексічныя.</b><br>Асабовыя займенні-<br>кі | 1 асоба адз. лік                               | 175                              | 20,5 %                   | – <i>Я... зое</i> – яблык і сліў (А. Дзялендзік)                               |
|                                              |                                               | 1 асоба мн. лік                                | 123                              | 14,5 %                   | – <i>Мы</i> – да цёткі (В. Быкаў)                                              |
|                                              |                                               | 2 асоба адз. лік                               | 115                              | 13,7 %                   | – <i>Ты</i> – не ў хату? – запытала маці Мітрафана (І. Канановіч)              |
|                                              |                                               | 2 асоба мн. лік                                | 97                               | 11 %                     | Ігнат да яго: – Адкуль <b>вы</b> ? Куды <b>вы</b> ?.. (А. Куляшоў)             |
|                                              |                                               | 3 асоба адз. лік                               | 154                              | 15,5 %                   | <i>Ён</i> – цераз лес і ў вёску. А там ужо паліцаі ў хаце сувязнога (В. Быкаў) |
|                                              |                                               | 3 асоба мн. лік                                | 211                              | 25 %                     | – <i>Яны</i> нас – на могілкі. А можа – у кар’ер (В. Быкаў)                    |
|                                              | <b>Усяго</b>                                  |                                                | <b>855</b>                       | <b>19 %</b>              |                                                                                |
|                                              | Уласны назоўнік                               | 3 асоба адз. лік                               | 312                              | 7 %                      | <i>Дзед Цімох</i> – у дровы (В. Каваль)                                        |
|                                              | Агульны назоўнік                              | 3 асоба адз. лік                               | 207                              | 70 %                     | <i>Бацька</i> ўзяў ды дроў у хату (У. Шахавец)                                 |
|                                              |                                               | 3 асоба мн. лік                                | 87                               | 30 %                     | <i>І заместа пытанняў – адказы...</i> (Р. Баравікова)                          |
|                                              | <b>Усяго</b>                                  |                                                | <b>294</b>                       | <b>6,5 %</b>             |                                                                                |
|                                              | Формаўтваральныя<br>часціцы                   | 2 асоба адз. лік                               | 134                              | 3%                       | <i>Хрыпаты варухнуў абрэзам:</i> – <i>Давай</i> па загуменні (І. Мележ)        |

Працяг табліцы

| Спосаб<br>выражэн-<br>ня перса-<br>нальнасці | Сродкі выражэння<br>персанальнасці                                                                              | Сінтаксічнае зна-<br>чэнне персаналь-<br>насці | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              | <b>Кантэкстуальныя<br/>сродкі.</b> Кампанен-<br>ты суб'ектнага тыпу<br>ў структуры звыш-<br>фразавага адзінства | 3 асоба адз. лік                               | 85                               | 9%                       | Далей амаль што кожны вечар, // Пасля рабо-<br>ты – тут як тут. // І сімпатычны быў <b>ён</b> нечым,<br>// І нечым дзіўны – Вінька Шкут (Н. Гілевіч) |
|                                              |                                                                                                                 | 3 асоба мн. лік                                | 79                               | 9 %                      | Цяжка было партызанскім <b>сувязным</b> . Кожны<br>раз – на заставах, чыгунках, вёсках. І заўсёды –<br>на вачах у немцаў («Звязда»)                  |
|                                              |                                                                                                                 | 1 асоба адз. лік                               | 157                              | 17 %                     | – <b>Я</b> спачатку заеду ў сельсавет. А пасля, вечера-<br>рам, да сястры ў Медзенку (А. Сакалоўскі)                                                 |
|                                              |                                                                                                                 | 1 асоба мн. лік                                | 217                              | 23 %                     | – <b>Мы</b> зранку сходзім у лес. А пасля – на возера<br>(І. Паўлаў)                                                                                 |
|                                              |                                                                                                                 | 2 асоба адз. лік                               | 322                              | 35 %                     | – <b>Ты</b> вечарам заедзь да кладаўшчыка. Забярэш<br>зброю. А ўранні – на кірмаш (В. Хомчанка)                                                      |
|                                              |                                                                                                                 | 2 асоба мн. лік                                | 71                               | 8 %                      | – <b>Вы</b> да нас? То прашу ў хату (А. Якімовіч)                                                                                                    |
|                                              |                                                                                                                 | <b>Усяго</b>                                   | <b>931</b>                       | <b>21 %</b>              |                                                                                                                                                      |
|                                              | Кампаненты прэ-<br>дыкатыўнага тыпу<br>ў структуры про-<br>стага сказа з адна-                                  | 1 асоба адз. лік                               | 86                               | 12 %                     | – <b>Яе замкну</b> , а ключык – вам... (А. Макаёнак)                                                                                                 |
|                                              |                                                                                                                 | 1 асоба мн. лік                                | 138                              | 19 %                     | – Сюды <b>вернем</b> якую-небудзь кантору, а вам –<br>пяць пакояў (А. Макаёнак)                                                                      |
|                                              |                                                                                                                 | 2 асоба адз. лік                               | 103                              | 15 %                     | – <b>Ідзі</b> ў хату, а зброю – мне (М. Матукоўскі)                                                                                                  |

Працяг табліцы

| Спосаб<br>выражэн-<br>ня перса-<br>нальнасці | Сродкі выражэння<br>персанальнасці                                              | Сінтаксічнае зна-<br>чэнне персаналь-<br>насці | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                     |
|----------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              | роднымі выказні-<br>камі                                                        | 2 асоба мн. лік                                | 132                              | 19 %                     | — <i>Аддзела прама, а праз тры кварталы – налева, –</i><br><i>адказала нам цётка (І. Козел)</i>                                                                                                                                                              |
|                                              |                                                                                 | 3 асоба адз. лік                               | 75                               | 11 %                     | — <i>Не чакай! Будзе толькі ўвечары. Спачатку <b>зае-</b></i><br><i>дзе ў краму, потым – на склад, а пасля – дадому</i><br><i>(А. Бажко)</i>                                                                                                                 |
|                                              |                                                                                 | 3 асоба мн. лік                                | 113                              | 24 %                     | <i>Спачатку <b>едуць</b> на цаліну, а потым – на гарадах</i><br><i>(«Чырвоная змена»)</i>                                                                                                                                                                    |
|                                              | <b>Усяго</b>                                                                    |                                                | <b>707</b>                       | <b>16 %</b>              |                                                                                                                                                                                                                                                              |
|                                              | Кампаненты прэды-<br>катыўнага тыпу<br>ў структуры звыш-<br>фразавага адзінства | 1 асоба адз. лік                               | 235                              | 28 %                     | <i><b>Іду</b> спачатку на дарозе. Затым – лесам (П. Гала-<br/>вач)</i>                                                                                                                                                                                       |
|                                              |                                                                                 | 1 асоба мн. лік                                | 91                               | 11 %                     | <i>Наш план наступны. <b>Наведаем</b> дзяцей у інтэрна-<br/>це. Потым – у музей («Настаўніцкая газета»)</i>                                                                                                                                                  |
|                                              |                                                                                 | 2 асоба адз. лік                               | 84                               | 10 %                     | — <i>Дочанька, <b>будзь</b> з імі ласкава, <b>пагавары</b>. Гады</i><br><i>ідуць, а ўсё без пары (Г. Марчук);</i><br>— <i><b>Глядзі</b> за ім. <b>Не балувай</b>... А Гузу – паранку. <b>Зі-</b></i><br><i>ма надыходзіць – у лес трэба будзе (І. Мележ)</i> |
|                                              |                                                                                 | 2 асоба мн. лік                                | 89                               | 10 %                     | — <i><b>Завядзіце</b> ўсіх у лагер. А пасля – у батальён</i><br><i>(В. Быкаў)</i>                                                                                                                                                                            |



Працяг табліцы

| Спосаб<br>выражэн-<br>ня перса-<br>нальнасці | Сродкі выражэння<br>персанальнасці                                                                                          | Сінтаксічнае зна-<br>чэнне персаналь-<br>насці          | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                       |
|----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              |                                                                                                                             | 3 асоба адз. лік                                        | 122                              | 15 %                     | <i>Ропам убачылі чалавека. <b>Ідзе</b> сабе, ідзе... Дайшоу да чыгункі. Спыніўся. Пасля – паўзком пад насам</i> (М. Капыловіч) |
|                                              |                                                                                                                             | 3 асоба мн. лік                                         | 217                              | 26 %                     | <i>– Наведайце малых. Потым – дадому</i> (П. Палавач)                                                                          |
|                                              | <b>Усяго</b>                                                                                                                |                                                         | <b>338</b>                       | <b>19 %</b>              |                                                                                                                                |
|                                              | <u>Логіка-граматычныя фактары.</u><br>Пераемнасць кампанентаў аб'ектна-суб'ектнага тыпу ў структуры звышфразовага адзінства | Экспліцытны аб'ект у структуры звышфразовага адзінства  | 74                               | 19 %                     | <i>– Толькі скажы <b>яму</b>, каб дзве фотакарткі. Адну – сабе, а другую – у клуб</i> (А. Макаёнак)                            |
|                                              |                                                                                                                             | Экспліцытны суб'ект у структуры звышфразовага адзінства | 35                               | 9 %                      | <i><b>Мне</b> цяжка. На зямлі памру няроднай. Чужыя сцены, галасы, імёны... У Вільню б хоць на міг...</i> (Р. Баравікова)      |
|                                              | <b>Усяго</b>                                                                                                                |                                                         | <b>109</b>                       | <b>2,5 %</b>             |                                                                                                                                |

Заканчэнне табліцы

| Способ<br>выражэн-<br>ня перса-<br>нальнасці | Сродкі выражэння<br>персанальнасці                                                     | Сінтаксічнае зна-<br>чэнне персаналь-<br>насці          | Агульная<br>колькасць<br>адзінак | Працэнтныя<br>суадносіны | Прыклады                                                                                                                                            |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|----------------------------------|--------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              | На аснове лагічнай<br>аперацыі ўключэн-<br>ня                                          | Уключэнне зместу<br>простай мовы<br>ў змест слоў аўтара | 28                               | 0,5 %                    | <i>Із вуснаў, як быццам боль цяжкі: – // У лесаруба<br/>хлеб цяжкі! – І да мяне: – // А ты, блазно, // Ча-<br/>го ўгледзеўся ў акно</i> (П. Броўка) |
|                                              | Функцыянальна-<br>сінтаксічнае пе-<br>раўтварэнне кампа-<br>нентаў суб'ектнага<br>тыпу | Форма дапаўнення,<br>што ўказвае на<br>суб'ект          | 247                              | 5,5 %                    | <i>А ім – далей, праз рэкі і праз горы да родных</i><br>(Л. Левановіч)                                                                              |
| Усяго                                        |                                                                                        |                                                         | 384                              | 8,5 %                    |                                                                                                                                                     |
| Усяго                                        |                                                                                        |                                                         | 4455                             | 100 %                    |                                                                                                                                                     |

## **Д.2. КАНСТРУКЦЫЙНАЯ ПОЛІФУНКЦЫЯНАЛЬНАСЦЬ СЛОВАФОРМ У ПАРАДЫГМЕ СТРУКТУРНА-СІНТАКСІЧНЫХ МАДЫФІКАЦЫЙ**

У дадатку прадстаўлены функцыянальны дыяпазон словаформ у парадыгме структурна-сінтаксічных мадыфікацый. Кожны фактар поліфункцыянальнасці словаформ падаецца ў асобным параграфі. Сістэматызацыя ажыццяўляецца на аснове базавай характарыстыкі – формы словаформы, напрыклад, *Назоўнік Р. скл. (для + назоўнік)*. Пасля ўказваецца характар базавых сінтаксічных пераўтварэнняў: *вытворная сінтаксічная канструкцыя без змены класа слоў (назоўнік Р. скл. ← назоўнік Н. скл.)*, тып прэдыката – *рэляцыйны, статальны, акцыянальны і інш.*, а таксама семантычная функцыя словаформы ў дадзенай мадыфікацыі – *прэдыкат, фінітыў, фабрыкатыву і інш.*, ілюстрацыя: *Чуеш, зноў наплывае яна... // Нехта смуткуе, // А не агу – радасць* (Р. Баравікова) і адпаведныя падлікі: *тыпаў сінтаксічных канструкцый – 4, тыпаў прэдыката – 3, тыпаў семантычных функцый – 3 і інш.*

### **Д.2.1. Канструкцыйна-трансфармацыйныя фактары поліфункцыянальнасці словаформ**

| Форма<br>сінтаксемы                             | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                            | Тып прэ-<br>дыката | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                          |
|-------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Назоўнік<br/>Н. скл.</b>                     | Канструкцыя з пропускам дзеяслова-звязкі (адваротнае пераўтварэнне)                           | Рэляцыйны          | Прэдыкат                             | 1                                      | Яны не шукалі начлегу ў доме. Прыдарожныя дрэвы для іх – <b>і страху, і сцяны</b> (Р. Баравікова) |
|                                                 | Эліптычная канструкцыя                                                                        | Экзістэнцыйны      | Экзістыенс                           | 1                                      | Там – <b>удары</b> стыхій, // Там – <b>дажджу лаптанне...</b> (А. Разанаў)                        |
|                                                 | Эліптычная канструкцыя з перафразаваннем                                                      | Статальны          | Статальны прыкмета                   | 1                                      | Чуеш, зноў наплывае яна... // <b>Нехта</b> смуткуе, // А некаму – <b>радасць</b> (Р. Баравікова)  |
|                                                 | <b>Усяго (відаў) 3</b>                                                                        | <b>3</b>           | <b>3</b>                             | <b>3</b>                               |                                                                                                   |
| <b>Назоўнік<br/>Р. скл.</b><br>(для + назоўнік) | Эліптычная канструкцыя                                                                        | Акцыянальны        | Фінітыў-4                            | 1                                      | Бяда прыходзіла не для ўцехі. Вайна – не <b>для забавы</b> («Савецкая вёска»)                     |
|                                                 | Вытворная сінтаксічная канструкцыя без змены класа слоў (назоўнік Р. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцыйны          | Прэдыкат                             | 1                                      | Не, вайна – не <b>для забавы</b> (У. Паўлаў)                                                      |
| <b>Назоўнік<br/>Р. скл. (з + назоўнік)</b>      | Канструкцыя з эліпсісам дзеяслова                                                             | Акцыянальны        | Фабрыкатыў                           | 1                                      | <b>З працы</b> нараджаецца радасць. <b>З поту</b> – соль зямлі (Я. Брыль)                         |
|                                                 | Вытворная канструкцыя без змены класа слоў (назоўнік Р. скл. ← назоўнік Н. скл.)              | Рэляцыйны          | Прэдыкат                             | 1                                      | <b>З поту</b> векавой мужыцкай праўды – соль зямлі (Р. Баравікова)                                |

Працяг табліцы

| Форма<br>сінтаксемы                             | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                              | Тып прэ-<br>дыката         | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                 | Канструкцыя з эліпсісам<br>дзеяслова                                            | Акцыя-<br>нальны           | Стымул                               | 1                                      | <i>Навошта... Навошта... Навошта... //</i><br><i>Гавораць жа, // Свет з дабрыні</i><br>(Р. Баравікова)                        |
|                                                 |                                                                                 | Акцыя-<br>нальны           | Каўзатыў                             | 1                                      | – <i>Яўхім гэта – з зайздрасці</i> (І. Ме-<br>леж)                                                                            |
|                                                 | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (назоўнік<br>Р. скл. ← прыметнік) | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | – <i>Гэта – не гарадскія. Яны – з сусед-<br/>няе вёскі</i> (П. Трус)                                                          |
|                                                 |                                                                                 | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Кашуля з лёну</i> (Я. Брыль)                                                                                               |
|                                                 | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>Р. скл. ← прыметнік) | Рэляцый-<br>ны             | Прэдыкат (ге-<br>нератыўны)          | 1                                      | <i>Прызнаюся ў варварстве сваім, //</i><br><i>Бо я – з тых мужыкоў, //</i><br><i>Якія толькі ру-<br/>кам вераць</i> (М. Танк) |
|                                                 | Эліптычная канструкцыя                                                          | Акцыя-<br>нальны           | Лакатыў                              | 1                                      | – <i>Ён – з папаўнення... Малады...</i><br>(А. Дудараў)                                                                       |
|                                                 | <b>Усяго (відаў) 3</b>                                                          | <b>3</b>                   | <b>5</b>                             |                                        |                                                                                                                               |
| <b>Назоўнік<br/>Р. скл. (да +<br/>назоўнік)</b> | Пропуск дзеяслова-звязкі                                                        | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Усё роўна мне не верыцца, што шчас-<br/>це – да пары</i> (Р. Баравікова)                                                   |

| Форма<br>сінтаксемы                                    | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                     | Тып прэ-<br>дыката         | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                                                     |
|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Назоўнік<br/>Р. скл. (без<br/>+ назоўнік)</b>       | Вытворная канструкцыя з пе-<br>рафразаваннем                                           | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>На вёсцы толькі гультай – без гаспа-<br/>даркі</i> (А. Дзялендзік)                                                                                        |
| <b>Назоўнік<br/>В. скл.<br/>(пад + на-<br/>зоўнік)</b> | Эліпсіс і пераўтварэнне адна-<br>часова                                                | Акцыя-<br>нальны           | Дэстыгнатыў                          | 1                                      | <i>Міканор стрымаў каня. Не выпускаю-<br/>чы аброці, строга сказаў: – Цябе па-<br/>пярэджувалі: гэта зямля – пад кал-<br/>гас</i> (І. Мележ)                 |
|                                                        | <b>Усяго (відаў) 3</b>                                                                 | <b>2</b>                   | <b>2</b>                             | <b>13</b>                              |                                                                                                                                                              |
| <b>Назоўнік<br/>В. скл. (за<br/>+ назоўнік)</b>        | Эліптычная канструкцыя                                                                 | Акцыя-<br>нальны           | Спірант                              | 1                                      | <i>– Бацькі паехалі ў Мазыр наведаць<br/>хворага дзядзьку. Таму я адзін – за<br/>бацьку і за матку. І па гаспадарцы.<br/>І ў полі</i> (С. Каваль)            |
|                                                        | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>В. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>І за бацьку, і за матку адзін – гэта<br/>праўда</i> (І. Мележ)                                                                                            |
| <b>Назоўнік<br/>В. скл. (у +<br/>назоўнік)</b>         | Эліптычная канструкцыя                                                                 | Акцыя-<br>нальны           | Фінітыў                              | 1                                      | <i>У адказ – брэх аўчарак</i> (Т. Бондар)                                                                                                                    |
|                                                        | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (аддзея-<br>слоўная наміналізаваная)     | Акцыя-<br>нальны           | Прэдыкат на-<br>міналізаваны         | 1                                      | <i>– Ды нашы дзеўкі ... у пратэст</i><br>(Г. Марчук);<br><i>А яна – у адказ... І слязіны між слоў,<br/>быццам кроплі дажджу між ліс-<br/>тоў</i> (П. Броўка) |

Працяг табліцы

| Форма сінтаксемы                            | Характар базавых сінтаксічных пераўтварэнняў                                      | Тып прэдыката              | Семантычная функцыя сінтаксемы | Колькасць сінтаксічных адзінак | Прыклады                                                                                                      |
|---------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------------|--------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                             | Вытворная канструкцыя са зменай класа слоў (аддзея-слоўная наміналізаваная)       | Характарызацыйны           | Прэдыкат наміналізаваны        | 1                              | <i>То баль, то ў <b>пострыг</b>. Гэта – не-сур’ёзна</i> (Р. Баравікова)                                       |
|                                             | Вытворная канструкцыя са зменай класа слоў (аддзея-слоўная наміналізаваная)       | Акцыянальны                | Прэдыкат наміналізаваны        | 1                              | <i>Зноў стук. Ледзяны. // Халодны. Бы ўяўны. // Так б’е калатун. // І думкі – у <b>россып</b></i> (Т. Бондар) |
| <b>Назоўнік В. скл.</b> (на + назоўнік)     | Вытворная канструкцыя са зменай класа слоў (аддзея-слоўная наміналізаваная)       | Акцыянальны                | Прэдыкат наміналізаваны        | 1                              | <i>І дзень – <b>на схіл</b>, // І сам бы ў змане</i> (А. Разанаў)                                             |
|                                             | Эліптычная канструкцыя                                                            | Акцыянальны                | Пакатыў                        | 1                              | <i>– Кошка – <b>на балкон</b>. Твая – за ёй</i> (А. Дзялендзік)                                               |
|                                             | <b>Усяго (відаў) 3</b>                                                            | <b>3</b>                   | <b>4</b>                       | <b>8</b>                       |                                                                                                               |
| <b>Назоўнік Тв. скл.</b> (без прыназоўніка) | Канструкцыя з пропускам дзеяслова-звязкі                                          | Рэляцыйны (фізічная сфера) | Прэдыкат                       | 1                              | <i>Бульба заставалася асноўнай ежай. Хлеб – толькі <b>акрасаю</b> стала</i> («Прыдняпроўская ніва»)           |
|                                             | Вытворная канструкцыя без змены класа слоў (назоўнік Тв. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцыйны (фізічная сфера) | Прэдыкат                       | 1                              | <i>Яшчэ ў павазе там прасніцы, // І хлеб – <b>акрасаю</b> стала</i> (Р. Баравікова)                           |

Працяг табліцы

| Форма<br>сінтаксемы | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                      | Тып прэ-<br>дыката                        | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                                    |
|---------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                     | Канструкцыя з пропускам<br>дзеяслова-звязкі                                             | Рэляцый-<br>ны (сацы-<br>яльная<br>сфера) | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Міхась быў прызначаны камендан-<br/>там. Я – <b>старастам</b></i> («Чырвоная<br>змена»)                                                  |
|                     | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>Тв. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцый-<br>ны (сацы-<br>яльная<br>сфера) | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>– А хто там жыве? – Там Пётра Ка-<br/>чан. Ён – <b>старастам</b> цяпер тут, –<br/>прастадушина наведаміла цётка<br/>(В. Быкаў)</i>       |
|                     | Канструкцыя з пропускам<br>дзеяслова-звязкі                                             | Рэляцый-<br>ны (фізіч-<br>ная сфе-<br>ра) | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Абсталяваў усім, як мог, вялізнае дуп-<br/>ло. // З галля страху. // Расклаў цяпло.<br/>// А <b>ложкам</b> – шэры мох</i> (П. Броўка)    |
|                     | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>Тв. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцый-<br>ны (фізіч-<br>ная сфера)      | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Незабыўны начлег у лесе. Ягады – на-<br/>ша вячэра. Дах – зорнае неба. А <b>лож-<br/>кам</b> – шэры мох</i> (П. Броўка)                  |
|                     | Эліптычная канструкцыя                                                                  | Акцыя-<br>нальны                          | Аб’ект                               | 1                                      | <i>Даніла прадставіўся сваяком Марылі.<br/>Я – <b>госцем</b></i> («Чырвоная змена»)                                                         |
|                     | Канструкцыя з пропускам<br>дзеяслова-звязкі                                             | Рэляцый-<br>ны (сацы-<br>яльная<br>сфера) | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>І вітаюць яго, // Пазнаюць беларускія<br/>сёлы, // Дзе ён – <b>госцем</b> // Жаданым<br/>і любым // У кожнай сям’і</i> (Н. Гіле-<br>віч) |



Працяг табліцы

| Форма<br>сінтаксемы                                 | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                      | Тып прэ-<br>дыката         | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы                   | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                    |
|-----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                     | Эліптычная канструкцыя                                                                  | Акцыя-<br>нальны           | Медыятыў                                               | 1                                      | Рыбу звычайна ловяць сеткамі. Ра-<br>каў – <b>кошыкамі</b> («Браслаўская звяз-<br>да»)                                                                                                                                                      |
|                                                     | Вытворная канструкцыя з пе-<br>рафразаваннем                                            | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат<br>(характарыза-<br>цыйны кван-<br>тытатыўны) | 1                                      | – А ракаў у нас – <b>кошыкамі</b> ! Табе<br>тут спадабаецца (А. Дзялендзік)                                                                                                                                                                 |
|                                                     | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>Тв. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                                               | 1                                      | А тут у белі каласоў // Яна <b>красуняй</b><br>босай. // Яна свая паміж вятроў, //<br>Між туманоў і росаў (П. Броўка)                                                                                                                       |
|                                                     | <b>Усяго (відаў) 4</b>                                                                  | <b>3</b>                   | <b>3</b>                                               | <b>11</b>                              |                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>Назоўнік</b><br><b>Тв. скл</b> (з +<br>назоўнік) | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>Тв. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Дэскрыптыў                                             | 1                                      | – Альжбета Францаўна? – зняацку //<br>Схаваць здзіўлення ён не змог. // – Ну<br>так. // А <b>прозвішчам</b> – Кудзёлка. //<br>Разводка быццам бы... Але // Па ўсім<br>відаць, што не свісцёлка. // Да ўсіх<br>з павагай у сяле (Н. Гілевіч) |
|                                                     | Эліптычная канструкцыя                                                                  | Акцыя-<br>нальны           | Аб’ект                                                 | 1                                      | – Не з пустымі ж рукамі ісці на свя-<br>та. Я – з <b>гармонікам</b> (Л. Гаўрылаў)                                                                                                                                                           |
|                                                     | Эліптычная канструкцыя са<br>спецыфічным лексічным на-<br>паўненнем пазіцыі выказніка   | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат ква-<br>ліфікатыўны                           | 1                                      | – У кожнага свой густ. Ты – з плугам,<br>я – з <b>гармонікам</b> (А. Макаёнак)                                                                                                                                                              |

Працяг табліцы

| Форма<br>сінтаксемы                            | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                     | Тып прэ-<br>дыката | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------------------------|----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (аддзея-<br>слоўная наміналізаваная)     | Акцыя-<br>нальны   | Прэдыкат на-<br>міналізаваны         | 1                                      | <i>І вясёла ў нас, і жыва, // Аднакутвалі<br/>і годзе. // Хто – за вышыўкай і шві-<br/>вам, // Хто ад кніжак не адходзіць</i><br>(П. Броўка)                                                                                                                                                          |
|                                                | <b>Усяго (відаў) 4</b>                                                                 | <b>2</b>           | <b>4</b>                             | <b>4</b>                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>Назоўнік<br/>М. скл. (у<br/>+ назоўнік)</b> | Эліпсіс у перафразаванай<br>канструкцыі                                                | Акцыя-<br>нальны   | Фінітыў-2                            | 1                                      | <i>Шчасце знойдзем у <b>працы</b>. Бясмер-<br/>це – у <b>дзеях і Айчыне</b></i> («Чырвоная<br>змена»)                                                                                                                                                                                                 |
|                                                | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>М. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцый-<br>ны     | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>І бясмерце – у <b>дзеях і Айчыне</b></i><br>(Т. Бондар)                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                | Эліптычная канструкцыя                                                                 | Экзистен-<br>цыйны | Лімітатыў                            | 1                                      | <i>Усё мае працяг жыцця: //</i><br><i>Нітка – у туга навітым <b>клубку</b>, //</i><br><i>Дарога – у <b>імкненні</b> за небасхіл, //</i><br><i>Песня – у <b>водгаласах рэха</b>, //</i><br><i>Зерне – у <b>хлебе</b> надзённым, //</i><br><i>Любоў – у сонечнай <b>усмешы</b> дзіцяці</i><br>(М. Танк) |
|                                                | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>М. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцый-<br>ны     | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Шчасце ў <b>імкненні</b> наперад</i> («ЛіМ»)                                                                                                                                                                                                                                                       |

Працяг табліцы

| Форма<br>сінтаксемы | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                     | Тып прэ-<br>дыката         | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                                               |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                     | Эліптычная канструкцыя                                                                 | Экзістэн-<br>цыяльны       | Лакатыў                              | 1                                      | <i>У вёсках – і школы, і бібліятэкі («Са-<br/>вецкая вёска»)</i>                                                                                       |
|                     | Эліпсіс у перафразаванай<br>канструкцыі                                                | Рэляцый-<br>ны             | Лімітатыў                            | 1                                      | <i>Сон – ён толькі сон, не болей. // Сіла –<br/>у вечнай <b>празе</b> волі. // Толькі б ведаць<br/>міг, // Калі адарвацца ад зямлі<br/>(Т. Бондар)</i> |
|                     | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>М. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Ні старое гміны, // Знік і войт-забой-<br/>ца – // <b>У сям’і</b> адзінай – чырвонаў-<br/>сходцы (П. Броўка)</i>                                    |
|                     | Эліптычная канструкцыя                                                                 | Статыўны                   | Лімітатыў                            | 1                                      | <i><b>У іх позірках</b> – горыч, і боль, і яшчэ<br/>штосьці такое, ад чаго на душы ў Я-<br/>зюлі мотаіна (А. Дзялендзік)</i>                           |
|                     | Эліптычная канструкцыя                                                                 | Экзістэн-<br>цыяльны       | Лакатыў                              | 1                                      | <i>– У палату зараз не заходзьце. <b>У Мі-<br/>хала</b> жонка (В. Шымук)</i>                                                                           |
|                     | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (назоўнік<br>← прыметнік)                | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>– Не бачыш, што ў яго (<b>Васіля</b>) –<br/>жонка, дзіця ў яго (І. Мележ)</i>                                                                       |
|                     | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (назоўнік<br>М. скл. ← назоўнік Н. скл.) | Рэляцый-<br>ны             | Прэдыкат                             | 1                                      | <i>Сцяпан – у салдатах. Тры гады ўжо<br/>(З. Бядуля)</i>                                                                                               |

Працяг табліцы

| Форма<br>сінтаксемы | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                   | Тып прэ-<br>дыката          | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы                  | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                         |
|---------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------------------------------------|----------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                     | Эліптычная канструкцыя                                                               | Экзістэн-<br>цыяналь-<br>ны | Лакатыў                                               | 1                                      | <i>Дзеці – у хаце</i> (Г. Марчук)                                                                                                                                                |
|                     | Перафразаваная канструкцыя                                                           | Акцыя-<br>нальны            | Прэдыкат                                              | 1                                      | <i>Ён назірае прагна ў вышыню, // Да-<br/>лоньку сцісну цёплую ў знямозе, //<br/>Зманю свайму дзіцяці ўпершыню, //<br/>Сказаўшы, што жураўлікі – ў дарозе</i><br>(Р. Баравікова) |
|                     | Эліптычны сказ з імпліцыт-<br>най семантыкай                                         | Характа-<br>рызацый-<br>ны  | Характарыза-<br>цыйная прэды-<br>катыўная<br>прыкмета | 1                                      | <i>Закахалася яна. А ён – у інтэрнаце</i><br>(А. Макаёнак)                                                                                                                       |
|                     | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (адпрымет-<br>нікавая наміналізаваная) | Састаль-<br>ны              | Прэдыкат                                              | 1                                      | <i>– Чалавек, якога правяраюць, – у раз-<br/>губленасці</i> (А. Макаёнак)                                                                                                        |
|                     | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (адпрымет-<br>нікавая наміналізаваная) | Характа-<br>рызацый-<br>ны  | Прэдыкат                                              | 1                                      | <i>Глядзіць, Тамаш насустрач раптам.<br/>// Відаць, ён толькі што з касьбы: //<br/>У пыле ўся яго апратка // І твар ад<br/>поту аж рабы</i> (Н. Гілевiч)                         |
|                     | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (аддзея-<br>слоўная наміналізаваная)   | Акцыя-<br>нальны            | Прэдыкат                                              | 1                                      | <i>О, як тут ціха, дзіўныя малюнкi. //<br/>І строгія партрэты – ўсе ў маўчанні</i><br>(Р. Баравікова)                                                                            |

Заканчэнне табліцы

| Форма<br>сінтаксемы                      | Характар<br>базавых сінтаксічных<br>пераўтварэнняў                                                                           | Тып прэ-<br>дыката         | Семантычная<br>функцыя<br>сінтаксемы                   | Колькасць<br>сінтаксіч-<br>ных адзінак | Прыклады                                                                                           |
|------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------------------------------------|----------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                          | Вытворная канструкцыя са<br>зменай класа слоў (аддзея-<br>слоўная наміналізаваная)                                           | Акцыя-<br>нальны           | Аб'ект                                                 | 1                                      | <i>Узброі</i> надзвычайная патрэба. <i>І дро-<br/>вы...</i> Гарады скаваў мароз (Г. Бураў-<br>кін) |
|                                          | Эліптычная канструкцыя                                                                                                       | Экзістэн-<br>цыяльны       | Лакатыў                                                | 1                                      | <i>У хаце</i> – дзеці – Лёдзя з мужам...<br>(Н. Гілевіч)                                           |
|                                          | Эліпсіс у перафразаванай<br>канструкцыі                                                                                      | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Дэскрыптыў-<br>ны                                      | 1                                      | <i>І ў позірку</i> – цяжкі падзол (В. Зуёнак)                                                      |
|                                          | <b>Усяго 6</b>                                                                                                               | <b>5</b>                   | <b>6</b>                                               | <b>20</b>                              |                                                                                                    |
| <b>Прыметнік<br/>М. скл.</b>             | Эліптычная канструкцыя                                                                                                       | Акцыя-<br>нальны           | Атрыбутыўнае<br>азначэнне<br>(сінтаксічная<br>функцыя) | 1                                      | <i>Гэта кніга – са старых архі-<br/>ваў</i> («Праўда»)                                             |
|                                          | Вытворная канструкцыя без<br>змены класа слоў (прыметнік<br>М. скл. <i>са старых</i> ← пры-<br>метнік Н. скл. <i>стары</i> ) | Характа-<br>рызацый-<br>ны | Прэдыкат                                               | 1                                      | – <i>Не, проста дзіўна, што Альжбета,<br/>// Імя такое... са старых</i> (Н. Гілевіч)               |
|                                          | <b>Усяго 2</b>                                                                                                               | <b>2</b>                   | <b>2</b>                                               | <b>2</b>                               |                                                                                                    |
| <b>Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу 61</b> |                                                                                                                              |                            |                                                        |                                        |                                                                                                    |

***Д.2.2. Конструкційно-категоричальні фактори  
поліфункціональності левсформ***

| Форма<br>сінтак-<br>семы | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем                       | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|--------------------------|-------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                          |                                                                         | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Назоў-<br>нік<br>Р. скл. | Змена семан-<br>тычнай функ-<br>цыі з захаван-<br>нем сінтаксіч-<br>най | Дапаўненне                               | Пацыентыў                   | +                       | +                      | 1                               | Сямён быў спагадлівы да ўсіх сясцёр. Іван –<br>больш да <b>Таццяны</b> . Ён увесь час апякаў малод-<br>шую сястру (К. Кірэнка)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                          |                                                                         | Акалічнасць                              | Лакатыў                     | +                       |                        | 1                               | Усе разышліся па хатах. Брыгадзір – да <b>Тац-<br/>цяны</b> . Трэба было расказаць пра здарэнне<br>(М. Стрыжоў)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|                          |                                                                         | Дапаўненне                               | Рэцыпіент                   | +                       | +                      | 1                               | Сярод васямнаццаці педатрадаў нашага ўні-<br>версітэта з’яўляюцца валанцёрскімі: «Роў-<br>насць», «Міласэрнасць» і «Дзеці сталіцы». Ва-<br>ланцёры гэтых атрадаў – няўрымслівыя хлоп-<br>цы і дзяўчаты – заўсёды ў першых радах пама-<br>гатых. Цяжка захварэла малое... І яны – адра-<br>зу да <b>дзіцяці</b> . Садавіну, цукеркі, кнігі або цацкі.<br>Наведваюць хворых у шпіталях і дома. Працу-<br>юць з бацькамі і блізкімі («Настаўнік») |
|                          |                                                                         | Дапаўненне                               | Дэліберат                   | +                       | +                      | 1                               | На жыллёвым рынку актывізуецца новая тэн-<br>дэнцыя, калі пачынае даражэць новае камер-<br>цыйнае жыллё, у тым ліку і на лініі долевага                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |

| Форма<br>сінтак-<br>семы                                         | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем  | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                  |                                                    | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|                                                                  |                                                    |                                          |                             |                         |                        |                                 | будаўніцтва. Таму маладыя сем'і і звярнуліся ў выканкам з просьбай даваць ільготныя крэдыты на набыццё кватэр на другасным рынку. Рыэлтары, у сваю чаргу, – <b>да старшыні</b> выканкама. З прапановай магчымасці выкарыстання жыллёвай квоты пры выплаце крэдытаў («Звязда») |
|                                                                  |                                                    | Усяго                                    |                             | 2                       | 4                      | 4                               |                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| Назоў-<br>нік<br>Р. скл.<br>адз. лік<br>(без +<br>назоў-<br>нік) | Змена семан-<br>тычнай і сінтак-<br>січнай функцый | Дапаўненне                               | Каўза быў                   | +                       | +                      | 1                               | Птушка нішто <b>без песні</b> . Чалавек – без мары (А. Карпюк)                                                                                                                                                                                                                |
|                                                                  |                                                    | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | +                      | 1                               | Гэты чалавек <b>без мары</b> . <b>І без надзеі</b> (В. Каваль)                                                                                                                                                                                                                |
|                                                                  |                                                    | Азначэнне                                | –                           | +                       | –                      | 1                               | Чалавек <b>без мары</b> ... Нікчэмны. Пусты (Я. Брыль)                                                                                                                                                                                                                        |
|                                                                  |                                                    | Усяго                                    |                             | 3                       | 2                      | 3                               |                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| Назоў-<br>нік                                                    |                                                    | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | +                      | 1                               | Сяргей быў малым за бацьку. Я – <b>заместа маці</b> (У. Шахавец)                                                                                                                                                                                                              |



| Форма<br>сінтак-<br>семы                                     | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем                       | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы                      |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                           |
|--------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                              |                                                                         | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя                                  | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                    |
| Р. скл.<br>адз. лік<br>(замес-<br>та + на-<br>зоўнік)        |                                                                         | Адасoble-<br>нае дапаў-<br>ненне                              | Аб'ект                      | +                       | +                      | 1                               | – У хаце дарослых няма. Заместа маці – я<br>(А. Кудравец)                                                                                                          |
|                                                              |                                                                         | Усяго                                                         |                             | 1                       | 2                      | 2                               |                                                                                                                                                                    |
| Назоў-<br>нік Тв.<br>скл. адз.<br>лік (з +<br>назоў-<br>нік) | Змена семан-<br>тычнай функ-<br>цыі з захаван-<br>нем сінтаксіч-<br>най | Дапаўненне<br>(з указаннем<br>на адушаў-<br>лёны аб'ект)      | Рэлянт                      | +                       | +                      | 1                               | – Вы б, дзядзько, етыя штучкі з якой <b>равесні-<br/>цай</b> сваёй. З цёткай Сарокай бы (І. Мележ)                                                                 |
|                                                              |                                                                         |                                                               | Каагеліс                    | +                       | +                      | 1                               | – Вы б з <b>равесніцай</b> сваёй. У адным пакоі.<br>Удваіх весялей будзе, – раіла цётка маладзень-<br>кай дзяўчыне, відаць, студэнтцы (А. Бялёвіч)                 |
| Назоў-<br>нік<br>Тв. скл.<br>адз. лік<br>(назоў-<br>нік без  | Змена семан-<br>тычнай функ-<br>цыі з захаван-<br>нем сінтаксіч-<br>най | Дапаўненне<br>(з указаннем<br>на неаду-<br>шаўлёны<br>аб'ект) | Сіла                        | +                       | +                      | 1                               | Прайшлася віхура. Дрэвы – долу. Стадыён –<br><b>зямлёй</b> (Т. Хадкевіч)                                                                                           |
|                                                              |                                                                         |                                                               | Сродак                      | +                       | +                      | 1                               | Настаўнікі і вучні напрацавалі плённа. Пазы-<br>сыпалі сцежкі пілавіннем. Стадыён – <b>зямлёй</b><br>і <b>няском</b> . Пасадзілі вакол дрэвы («Савецкая<br>вёска») |

| Форма<br>сінтак-<br>семы | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем  | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------|----------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                          |                                                    | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                          |                                                    |                                          |                             |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| прына-<br>зоўніка)       |                                                    |                                          |                             |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                          |                                                    | <b>Усяго</b>                             |                             | <b>1</b>                | <b>1</b>               | <b>4</b>                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                          | Змена семан-<br>тычнай і сінтак-<br>січнай функцый | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | -                      | 1                               | <i>Вада стала дажджом. Кветкі – <b>сонцам</b></i><br>(А. Астрэйка)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|                          |                                                    | Дапаўненне                               | Сіла                        | +                       | +                      | 1                               | <i>Трава высушана ветрам. Кветкі – <b>сонцам</b></i><br>(Я. Брыль)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|                          |                                                    | <b>Усяго</b>                             |                             | <b>2</b>                | <b>2</b>               | <b>2</b>                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Інфіні-<br/>тыў</b>   | Змена семан-<br>тычнай і сінтак-<br>січнай функцый | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | +                      | 1                               | <i>Восень сапраўды багатая на святы: Дзень ве-<br/>даў, Дзень настаўніка, Дзень студэнта, Дзень<br/>маці, Дзень нараджэння БДПУ... Вось і мы вы-<br/>рашылі не адставаць і аформіць гэты нумар<br/>па-святочнаму. Галоўны рэдактар – Ганна Ба-<br/>радзіна – хацела зрабіць выпуск у форме свя-<br/>точнага календара. Ірына Чарняўская – <b>надру-<br/>каваць</b> лепшыя інтэрв’ю («Шкаляр»)</i> |
|                          |                                                    | Дапаўненне                               | Дэліберат                   | +                       | +                      | 1                               | <i>Сямён быў мастак спяваць. Віктар – <b>раска-<br/>заць</b> што-небудзь цікавае</i> (У. Корбан)                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

| Форма<br>сінтак-<br>семы | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|--------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                          |                                                   | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                          |                                                   | Акалічнасць                              | Фінітыў-2                   | +                       | +                      |                                 | Хлопцы і дзяўчаты з вялікай радасцю імкнуцца напоўніць свае студэнцкія будні не толькі вучэбнай дзейнасцю, але і бязмежнай творчасцю. На факультэце (псіхалогіі. – Аўт.) існуе студэнцкі тэатр, інтэлектуальны і літаратурны клубы, фотагурток і танцавальныя калектывы. Дзяўчаты, як правіла, застаюцца пасля заняткаў патанчыць. Хлопцы часцей – <b>пагуляць</b> у інтэлектуальныя гульні. Прыроджаныя акцёры – <b>вывучыць</b> роль для спектакля («Шкаляр») |
|                          |                                                   | Азначэнне                                | –                           | +                       | –                      | 1                               | У верасні ў сталічнай галерэі «Універсітэт культуры» праходзіць выстава пад назвай «Арт-авантаж – 2010». Імпрэзу арганізавалі рэктараты ўніверсітэтаў. Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт атрымаў заданне праспансіраваць выставу. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацт-                                                                                                                                                                  |

| Форма<br>сінтак-<br>семы           | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем  | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                            |
|------------------------------------|----------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    |                                                    | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                     |
|                                    |                                                    |                                          |                             |                         |                        |                                 |                                                                                                                                     |
|                                    |                                                    |                                          |                             |                         |                        |                                 | быў – <i>давесці</i> да шматлікіх глядачоў тэат-<br>ральнасць моды (ЛіМ)                                                            |
|                                    |                                                    | Усяго                                    |                             | 4                       | 3                      | 4                               |                                                                                                                                     |
| Лічэб-<br>нік<br>Н. скл.           | Змена семан-<br>тычнай і сінтак-<br>січнай функцый | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | –                      | 1                               | – <i>Вазьму світу на плечы ды ў белы свет! Куды<br/>душа павядзе! – А тут бацько няхай адзін?</i><br>(І. Мележ)                     |
|                                    |                                                    | Акалічнасць                              | Спосаб                      | +                       | +                      | 1                               | – <i>Каля ракі павернем сена разам з маці. А тут,<br/>каля хаты, бацька няхай адзін</i> (А. Кулакоўскі)                             |
|                                    |                                                    | Усяго                                    |                             | 2                       | 2                      | 2                               |                                                                                                                                     |
| Дзее-<br>прымет-<br>нік<br>Н. скл. | Змена семан-<br>тычнай і сінтак-<br>січнай функцый | Азначэнне                                |                             | +                       | –                      | 1                               | <i>За паваротам паказаўся малады лес. Потым<br/>стары сад, пасаджаны да вайны</i> (В. Каваль)                                       |
|                                    |                                                    | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | +                      | 1                               | <i>Мы ўбачылі хутарок, густа аздоблены зеляні-<br/>най. Хвойны лясок быў маладым. Затое сад –<br/>пасаджаны да вайны</i> (Ю. Кулік) |
|                                    |                                                    | Усяго                                    |                             | 2                       | 1                      | 2                               |                                                                                                                                     |

| Форма<br>сінтак-<br>семы          | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                   |                                                   | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                              |
| Назоў-<br>нік<br>Н. скл.          |                                                   | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | +                      | 1                               | <i>Старэйшая сястра – Малання – была ўжо ў гадах, мела трох дарослых дзяцей. Малодшая, Паліна, – прыгожая кветка. Трыццацігадовая маладзіца, заўсёды жывая, вясёлая і прыгожа апранутая, яна радавала вока (А. Якімовіч)</i> |
|                                   |                                                   | Параўналь-<br>ны зварот                  | Кампаратыў                  | +                       | +                      | 1                               | <i>Высока на поўдні – месяц, пакуль што няспелы, як бледны акраец (Я. Брыль)</i>                                                                                                                                             |
|                                   |                                                   | Усяго                                    |                             | 2                       | 2                      | 2                               |                                                                                                                                                                                                                              |
| Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу 24 |                                                   |                                          |                             |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                              |

***Д.2.3. Логіка-семантичні фактори поліфункціональності  
словаформ***

| Форма<br>сінтак-<br>семы | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем       | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                                                                              |
|--------------------------|---------------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                          |                                                         | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                                                                                       |
| Інфіні-<br>тыў           | Змена сінтак-<br>січнай і семан-<br>тычнай функ-<br>цыі | Выказнік                                 | Прэдыкат                    | +                       | +                      |                                 | Мы выйгралі тэндар на праектаванне рудніка ў Валгаградскай вобласці, што, відаць, было ўзята ў разлік. Таму мы хацелі супрацоўнічаць з Расійскім праектным інстытутам. Заказчы-<br>кі ж – <b>атрымаць</b> гатовы праект («Звязда»)    |
|                          |                                                         | Акалічнасць<br>мэты                      | Фінітыў-4                   | +                       | +                      | 1                               | У хаце нікога не было. Маці выйшла ў грады. Сёстры – Марыля і Сцепаніда – <b>павярнуць</b> се-<br>на. Бацька паехаў у лес: трэба было зрабіць<br>новыя аглоблі (С. Баранавых)                                                         |
|                          |                                                         | Акалічнасць<br>месца                     | Лакатыву (імпл.)            | +                       | +                      | 1                               | – Ты куды? – перапыніла на парозе Марылю<br>маці. – <b>Пасадзіць</b> моркву (А. Русак)                                                                                                                                                |
|                          |                                                         | Азначэнне                                | –                           | +                       | –                      | 1                               | У гэтым нумары часопіса чытача чакае пра-<br>цяг рамана Андрэя Федарэнкі «Рэвізія»...<br>Класіка адметная тым, што чытач мае жа-<br>данне чытаць і перачытваць творы. Мы ж –<br><b>выдаваць і перавыдаваць</b> любімыя творы<br>(ЛіМ) |

| Форма<br>сінтак-<br>семы             | Характар<br>катэгарыяль-<br>ных змен<br>сінтаксем | Функцыянальная пара-<br>дыгма сінтаксемы |                             | Сінтаксічная<br>функцыя | Семантычная<br>функцыя | Агульная коль-<br>касць адзінак | Прыклады                                                                                                                                                                |
|--------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                      |                                                   | сінтаксіч-<br>ная<br>функцыя             | семантыч-<br>ная<br>функцыя |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                         |
|                                      |                                                   | Акалічнасць<br>часу                      | Тэмпера-<br>тыў (імпл.)     |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                         |
|                                      |                                                   | Усяго                                    |                             | 3                       | 3                      | 5                               |                                                                                                                                                                         |
| Назоў-<br>нік<br>Р. скл.<br>адз. лік | Спецыфічнае<br>семантычнае<br>напаўненне          | Акалічнасць                              | Прэдыкат<br>(імпл.)         | +                       |                        | 1                               | – Марыля, дачка дома? – запытаў брыгадзір<br>у кабеты, што палол гуркі. – Яна – <b>да каро-<br/>вы</b> . Будзе пазней, – адказала тая не разгінаю-<br>чыся (М. Зарэцкі) |
|                                      |                                                   | Акалічнасць                              | Тэмпера-<br>тыў (імпл.)     | +                       | +                      | 1                               | – Вы надоўга? – запытаў Хведар дачок. –<br>Мы – <b>да сена</b> . Перавернем і дахаты (А. Бачы-<br>ла)                                                                   |
|                                      |                                                   | Акалічнасць                              | Пакатыў                     | +                       | +                      | 1                               | – Вам далёка? – запытала жанчына. – Нам <b>да</b><br>таго далёкага <b>поля</b> . Трэба прапалоць буракі<br>(У. Шынклер)                                                 |
| Усяго                                |                                                   |                                          |                             | 1                       | 3                      | 3                               |                                                                                                                                                                         |
| Усяго ілюстрацыйнага матэрыялу 8     |                                                   |                                          |                             |                         |                        |                                 |                                                                                                                                                                         |